“Ten Anker”

Dit webmagazine bestaat uit een combinatie van eigen speurwerk, binnen gekomen berichten en aangeleverde redactie, gein en ongein over de Koninklijke Marine, Koopvaardij, Visserij, Binnenvaart en ander maritiem nieuws uit het heden en verleden.

Redactie:

A.C. Krijgsman
Vijverlaan 101
3319 SN Dordrecht

Telefoon 10.00 / 1600 uur
078-7507545
b.g.g.
06-25160899

e-mail:
arcon46@kpnmail.nl

NL98 INGB 0002 4713 68

Deze extra toevoeging van het web-magazine fungeert als verlengstuk en is onafscheidelijk verbonden aan de website:
https://www.tenanker.com
en conformeert zich aan de regelgeving zoals daar is vermeld.

Er zijn altijd wel mensen die met mijn werk aan de haal gaan. Aan de ene kant is dat een teken dat ik het goed heb neergezet, maar ik sta niet toe lukraak te kopiëren voor andere dan puur privé doeleinden zonder daar schriftelijke toestemming voor te vragen.

Nummer 41 – 7e jaargang – 10 oktober 2024

Inhoud…..

De drie beroemde scheepsjongens
Detacheringen der tweedejaars mariniers
De Amerikaanse Vlootpolitiek
3000 zeemijlen in een badkuip
Corrie, uit het jaarboek der Adelborsten 1905
Z.M. Atjeh van Texel naar Curacao
Een Hollands drama deel 2 (slot)
Eenzijdige spijtbetuiging doet de geschiedenis Indonesië en Indië-veteranen onrecht.
Stormnacht
Ongeluk Augusta Bell 223
De Scheepskip
Scheepspraet 1947

Drie beroemde scheepsjongens

Michiel de Ruyter
Witte de With
Jan Evertsen

Harde knapen, die op hun 26ste jaar al vice-admiraal waren!

door C. Hokke

Op allerlei gebied is de Gouden Eeuw voor Nederland een merkwaardig tijdperk geweest. We bezaten wereldvermaarde schilders, grote dichters en geleerden, en... grote zeelieden.
Uit de rij van deze l7de eeuwse admiraals zullen we er drie uitkiezen, die al op zeer jeugdige leeftijd stonden te dringen om naar zee te mogen gaan. Daar is in de eerste plaats onze grootste admiraal, Michiel Adriaansz. de Ruyter. Hij werd in 1607 te Vlissingen geboren. Zijn vader, Adriaan Michielsz, was zeeman geweest en later bierdrager. Michiel was een levendige en woelige knaap, eerlijk en onbevreesd, die ,,van vechten en smijten op straat" hield.
Toen hij tien jaar was klom hij tot in de spits van de Grote Kerk in Vlissingen.
Op school was hij zó lastig dat hij weggejaagd werd. Toch leerde hij behoorlijk lezen, schrijven en rekenen. Zoals het liedje ,,In een blauw-geruite kiel, draaide hij aan het grote wiel", reeds aangeeft, werkte Michiel enige tijd in de lijnbaan van de Gebroeders Lampsens. Hij kende echter maar één doel: zo spoedig mogelijk naar zee! Op de 3e augustus 1618, hij was toen 11 jaar, was het zo ver. Hij ging als boots- mansjongen het zeegat uit.
Na enkele jaren als jongen te hebben gevaren werd hij matroos op de schepen van de heren Lampsens. Toen de oorlog met Spanje, na het aflopen van het 12-jarig bestand, opnieuw begon, hij was toen 14 jaar, diende Michiel als kanonnier onder Prins Maurits in het Kleefse en later binnen de muren van het door Spinola belegerde Bergen op Zoom.
Na het ontzet daarvan ging hij weer naar zee, maar nu als hoogbootsmansmaat op een oorlogsschip. Op een van de reizen naar de Golf van Biscaje werd hij gewond en gevangen genomen. Met twee andere matrozen ontvluchtte hij en trok, berooid en bedelend, door Frankrijk naar Nederland terug. Nadien voer hij enige jaren op koop- vaardijschepen als bootsman en hoogbootsman (een rang direct onder die van stuurman) o.a. naar Spitsbergen, Engeland, lerland, Spanje, Frankrijk, de Middellandse Zee, West-Indië en Brazilië.
In 1637 zien we de Ruyter als kapitein op een van de twee door de Gebroeders Lampsens uitgeruste kruisers, bestemd om de Duinkerker piraten afbreuk te doen.

Op een vloot, door de Staten uitgezonden om de Portugezen te helpen tegen de Spanjaarden, treedt de Ruyter op als schout-bij-nacht. Een schout-bij- nacht (door de Engels sprekende zeevarende naties
Rear-Admiral genoemd), had tot taak om bij nacht toe te zien, ,,te schouwen", dat geen schip van de vloot afdwaalde. Hiermee kunnen we volstaan; de verdere loopbaan van onze grote Admiraal is genoegzaam bekend. *t Een andere jongeman die al vroeg naar zee ging, was de latere vice-admiraal van Holland en Westfriesland, Witte Corneliszoon de With. Geboren 29

maart 1599 in den Briel, ging de With als kajuitsjongen van de latere admiraal Schapenham naar zee voor zijn eerste reis naar lndië. Aan boord van dit schip, de ,,West Vriesland", maakte hij een poging tot muiterij mee.

Michiel de Ruyter

Die poging van 28 samenzweerders om de officieren te vermoorden en met het schip de zeeroverij te gaan uitoefenen, werd bijtijds de kop ingedrukt en de jonge de With heeft meegemaakt hoe de muiters werden ,,geëxamineerd en getortureert" en later,,geradbraeckt en gevierendeelt".
Een jaar later koos Gouverneur-Generaal Jan Pieterszoon Coen, de strenge en soms hardvochtige handhaver der discipline, hem als zijn hofmeester en lijfknecht.
Als jongen van 19 jaar was hij korporaal tijdens het beleg van Jacatra (Batavia) en maakte alle ellende en wreedheden rond dit beleg mee. Door al deze belevenissen werden de karaktereigenschappen ontwikkeld, die hem later zo onbemind hebben gemaakt.

Hij was hard, opvliegend en eiste van zijn mensen een tucht en discipline die zelfs in die dagen niet pasten. Door zijn minderen werd hij gehaat en gevreesd. Vrienden had hij niet en hij lag voortdurend overhoop met zijn meerderen. Hij bezat een tomeloze moed, was een zeer goed zeeman, en heeft zijn land 38 jaren voorbeeldig gediend. Hij was 2l jaar oud toen hij als schipper benoemd werd, maakte reizen naar de Middellandse Zee en joeg op de piraten van Algiers, Tunis en Tripoli.

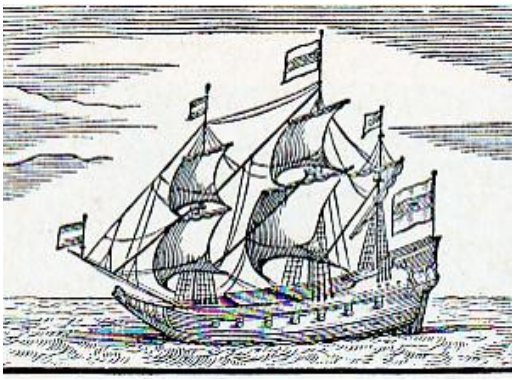

Op zijn 23ste jaar werd hij door de Admiraliteit van de Maas benoemd tot vlaggekapitein op het schip van Schapenham die tot vice-admiraal was benoemd. Witte de With heeft 15 jaren als kapitein gevaren en niet minder dan 21 als vice- admiraal. Op de 8ste november 1658 liet hij in de Sont het leven.

De derde jongeman die het van scheeps- jongen tot Luitenant-Admiraal bracht was de Zeeuw Jan Evertsen. Hij werd in januari 1600 in Vlissingen geboren als zoon van de commandeur Jan Evertsen. Bij de aanslag op Antwerpen in 1600 was deze commandeur kapitein op het befaamde schip De Groote of Zwarte Galei. Dat ook Nederland een paar galeien heeft gehad is niet algemeen bekend.
Deze galeien werden gebruikt bij de convooidiensten. Op deze convooidiensten heeft de jonge Jan Evertsen aan boord van het schip van zijn vader het leven van de zeeman leren kennen.

Op zijn 18de jaar was hij al kapitein op een convooier. Hij was toen tweede persoon in een Zeeuws smaldeel, dat enige koopvaarders moest geleiden. In 1622 was hij bevelhebber op een schip van de Admiraliteit van Zeeland. Toen Jan Evertsen 26 jaar was, werd hij benoemd tot Vice-Admiraal op een oorlogsvloot die onder bevel stond van Laurens Reael. Deze vloot maakte een reis op de Atlantische Oceaan en langs de kust van Barbarije. Herhaaldelijk heeft Reael op deze reis overleg gepleegd met zijn jonge vice-admiraal.

Witte de With

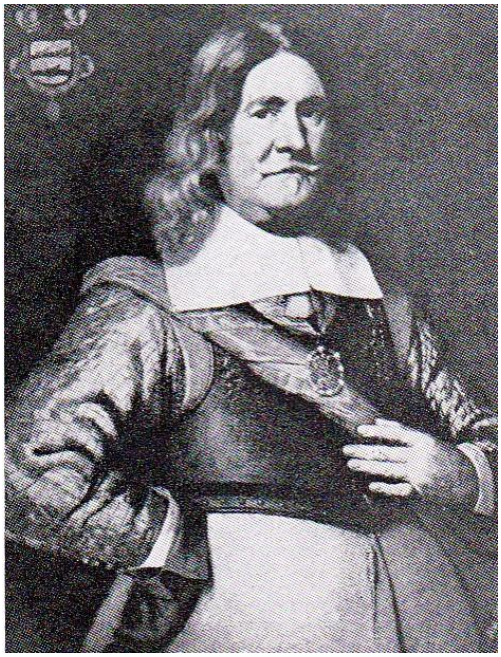

Jan Evertsen

In 1628 mocht Evertsen voor het eerst zijn commandovlag voeren van de grote steng van zijn schip. Het bericht dat Piet Heyn de Zilvervloot had veroverd en naar het vaderland op weg was met de voor die jaren ongelooflijke buit van ongeveer 13 miljoen gulden, was in West-Europa reeds bekend en talrijke Duinkerker kapers lagen in het Kanaal gereed om de vloot te onderscheppen. In allerijl werd in Vlissingen een eskader in gereedheid gebracht om Piet Heyn te hulp te komen. Het commando werd aan Evertsen opgedragen. Met zijn vier schepen slaagde hij erin de rijk geladen Zilvervloot op te vangen en mede door zijn hulp gelukte het de rijke buit binnen te brengen. Jan Evertsen neemt verder deel aan alle belangrijke zeeslagen, o.a. in 1639 bij Duins. Toen in 1646 het zeeroversnest Duinkerken door de Fransen met behulp van onze vloot werd veroverd, werden Tromp, Witte de With en Jan Evertsen ridder van de orde van St. Michel
Evertsen sneuvelde tenslotte in de Tweedaagse Zeeslag in 1666 na een zeer eervolle loopbaan bij de Nederlandse zeemacht.

Korps Adelborsten

,,U hoeft ons niets meer te vertellen over Doorn',.
,,We hebben er tenslotte vorig jaar al enige maanden gepasseerd,,. ,,Trouwens het is helemaal de bedoeling niet dat u ons iets over Doorn verteld. Dat zullen wij wel nu, en wel nu !
Nadat we onze maten en jaargenoten op het Instituut gedag hadden gezegd en per trein met onze barrang in Driebergen aan kwamen werden we keurig door een marinier der 1 e klasse (+ auto) afgehaald en was onze practische tijd begonnen.
Met die practische tijd hebben we het overigens in alles getroffen, zelfs met 't weer. Was de winter van 1957 geen uitzonderlijk zachte? En waren er geen hittegolven deze zomer en vielen die niet uitgerekend in onze Texel- en Valkenburgtijd ?

Maar om terug te koen op Doorn;
Onze barak was in geheel niet veranderd, ten voordele dan. Het tochtte er nog even hard en de kachel liet nog wolken stof dalen op onze dekens en waterglazen. Het woonvertrek was echter na een paar dagen al veranderd in een gezellig Adelborsten-voor-het Korps Mariniers verblijf, en om deze sfeer te vergroten hadden we ons ook een poes (een echte, want ze bleek er nog drie bij zich te hebben) en een Vlaamse Gaai aangeschaft.
Daar we nu als korporaals Adelborst waren gearriveerd, deden we ook de wacht als Kpl. Der Mariniers, terwijl we bij de velddienst het peleton of zelfs een compagnie in de verdediging legden of deze eenheden in een onweerstaanbare aanval leidden.
("Bivak"werd dit jaar voor onze militaire opvoeding bijzonder belangrijk geacht. De reeks werd geopend door driedaagse oefening waarbij op post staan aantrekkelijker was dan het slapen, waar de ijzige kou van de nachtvorst debet aan was)

Als afsluiting en hoogtepunt van de Doornperiode maakten we de herhalingsoefening van een bataljon reservisten mee.
Doordat we als speciale ordonnansen waren toegevoegd aan Majoor van Velzen, de opvolgend bataljonscommandant, hadden we de gelegenheid om alle interessante en voor ons leerzame acties van dit bataljon van dichtbij te volgen zonder aan een vaste taak gebonden te zijn. Toen de eerste hittegolf aanbrak in de zomer van '57, werd het tijd om naar Texel te verdwijnen en daar hielden we ons 't grootste deel van de tijd bezig met het leren manoeuvreren der snelle ZODIAC, de long-landingsboot, die voortgejaagd wordt door een 30 pk outboard.
De nachtelijks Raids op de bekende radar-posten stonden dit jaar weer op het programma, allen met dit verschil dat we zelf de planning verzorgden en als commandant optraden.

Valkenburg, de laatste detachering, was voor ons een vraagteken maar een veelbelovend vraagteken door de enthousiaste verhalen op het Instituut over vliegen en passagieren.
En ook daar bleek weer het voordeel van een kleine klas, want hierdoor konden iedere dag de beschikbare meevliegplaatsen door ons alle vijf bezet worden, zodat we ervaring hebben in het (jammer genoeg) alleen meevliegen op alle vliegtuigtypen in gebruik bij de M.L.D..

De Vierdaagse was een vermoeiende en toch prettige afsluiting van ons tweede jaar, zodat we én met een geelgroen lintje én met goede moed ons zomerverlof en oudste jaar in konden gaan.

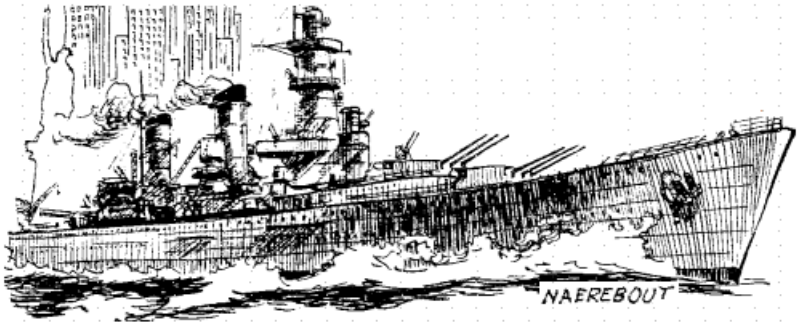

De Amerikaansche Vlootpolitiek

in de machtsconstellatie na den tweeden wereldoorlog

Toen niet lang geleden het stoffelijk overschot van een Turksch ambassadeur in Washington naar zijn land moest worden overgebracht, koos de Amerikaansche regeering daarvoor uit het grootste slagschip van haar vloot, de „Missouri", het schip waarop de capitulatie van Japan werd onderteekend. Normaal zou een lichte kruiser reeds een buitengewoon eerbetoon zijn geweest. Toen de Amerikaansche regeering het noodig oordeelde voor vlagvertoon een vliegkampschip naar de Middellandsche Zee te dirigeeren, werd daarvoor een der grootste vliegkampschepen uitgekozen, namelijk de „super-fleetaircraft- carrier" "Franklin D. Roosevelt", geëscorteerd door de kruisers en torpedobootjagers van de Amerikaansche zeestrijdkrachten in de Europeesche wateren.

Demonstratief liet de Amerikaansche admiraal Cassidy 123 jachtbommenwerpers en duikbommenwerpers van zijn vliegkampschip uitzwermen over de Aegeïsche Zee en over het Grieksche territoir. Op een vraag van een journalist tijdens een bezoek aan boord of de „Franklin D. Roosevelt" ook atoombommen meevoerde, gaf de admiraal geen antwoord.

De Sovjet-Unie heeft nog steeds 5 millioen man onder de wapenen, ongeacht die van de staten onder haar directe of indirecte heerschappij. De Sovjet-divisies staan in Duitschland en in Polen, in Tsjecho-Slowakije en in Oostenrijk, in Hongarije en in Roemenië, in Joego-Slavië, Boelgarije en Albanië, aan de grenzen van Turkije en in Perzië, aan de grenzen van Afghanistan, Britsch-Indië en China, in Buiten-Mongolië, in Korea en op Sachalin, kortom in een reusachtigen cirkel, welke de helft van het grootste continent, dat van Europa en Azië samen, omvat. Buiten dien cirkel verschijnen boven belangrijke punten geheimzinnige raket-projectielen aan den hemel. En mocht de verschijning van zulk een raket-projectiel bijv, boven Hengelo weinigen iets zeggen, boven Saloniki wordt zulk een verschijning voor een ieder hoogst opmerkelijk. Op een vraag van een journalist, uit welke richting het raketprojectiel was gekomen, antwoordde de Grieksche minister-president Tsaldaris dat hem zulks onbekend was, doch in geen geval uit de richting van de Middellandsche Zee.

Buiten dien cirkel ageeren in de democratische landen de communistische partijen, al of niet gecamoufleerd, als informatie- en beïnvloedingsorganen der Sovjet- Unie en trachten zoowel vat te krijgen op het groote publiek als te penetreeren in de organen van bestuur en administratie van den staat.

Sterkste maritieme mogendheid tegenover sterkste continentale mogendheid

Van welke politiek-strategische situatie zijn deze feiten de symptomen? De bekende Fransche strateeg, admiraal Castex, heeft het vijfde deel van zijn beroemd geworden werk „Theories Stratégiques" den ondertitel gegeven: „La Mer contre la Terre". Dit vijfde deel verscheen in 1935. Hij stelt daarin tegenover elkaar de groote zeemogendheid en de groote continentale mogendheid en dan niet als een theoretische figuur, vrucht van abstract denken — zooals de

algemeene titel van zijn werk zou doen vermoeden — maar als ervaringsfeiten gegrepen uit de werkelijkheid van een historische ontwikkeling en van een politiek-strategische actualiteit. Castex spreekt voortdurend over den „perturbateur", den rustverstoorder.

„Het is vreemd — maar het is een feit — dat in den loop van iedere eeuw van den nieuwen tijd, met een bijna astronomische periodiciteit de rust van Europa wordt verstoord door een natie of door een politieke groep, die naar de hegemonie streeft. Er ontstaat daaruit een strijd op leven en dood tusschen die natie en de anderen, een strijd, welke ons oude continent in zijn grondvesten doet schudden. Alle andere oorlogen schijnen daarbij tournooien van den tweeden rang en van beperkte beteekenis. Talrijke mogendheden hebben deze rol van bedreigers van de overigen vervuld. Het was het Rijk van Karel V, aanvankelijk eenheidsrijk, doch later verdeeld tusschen de Huizen van Oostenrijk en van Spanje, in de 16e eeuw en in het begin van de 17e eeuw. Het was het Frankrijk van Lodewijk XIV in de 17de en 18de eeuw. Het was wederom Frankrijk, maar nu dat der revolutie en van Napoleon op de grenzen van de 18de en 19de eeuw. Slechts onvolledig aan banden gelegd bij het einde van de regeering van Lodewijk XIV werd Frankrijk opnieuw gevaarlijk. Het vuur kwam opnieuw uit de slecht gedoofde asch te voorschijn. Daarna is het Duitsche Rijk van de 20ste eeuw gekomen. Op het oogenblik is dat een ander gevaar in een nieuwen vorm onder het dubbele Hitleriaansche en fascistische aspect en met het dubbele gelaat van Duitschland en Italië met de karakteristieken, welke eigen zijn aan de beide richtingen.

Wat het Duitsche gevaar betreft, dit is nog een slecht gebluschte brand, die opnieuw uitbreekt. En ten slotte zal het ongetwijfeld precies zoo zijn, maar alleen zeer veel later, met Sovjet-Rusland, wanneer het orde op zijn zaken zal hebben gesteld en zijn macht voldoende zal zijn toegenomen. Zoo is er in bijna iedere eeuw een rustverstoorder geweest. Het is een natie in volle ontplooiing, overloopend van kracht en van eerzucht, die alles wil beheerschen. Haar wezenlijke eigenschappen zijn jeugd, levenskracht en de aanwezigheid van onontgonnen krachten van menschenpotentieel. En deze eigenschappen verklaren alles, omdat zij een uitstraling inhouden naar alle richtingen. Die rustverstoorder, die machtig is door het aantal, door zijn hulpbronnen van iederen aard, door de politiek, welke hij voert, en door zijn wapens, geeft openlijk blijk van zijn voornemen om zijn buren op te slokken en te verpletteren." Zooals gezegd, schreef admiraal Castex het bovenstaande vóór 1935. Wie even de feiten de revue laat passeeren van 1935 tot op het huidige oogenblik, zal moeten erkennen, dat deze man geen louter theoreticus was maar een nuchter inzicht in de werkelijkheid had en tot op zekere hoogte zelfs een profetischen blik. En het merkwaardige is, dat als „perturbateur", als rustverstoorder, steeds de continentale mogendheid fungeerde, een tendens, welke steeds nadrukkelijker werd in den loop van de laatste paar eeuwen.

De groote zeemogendheid is van nature de tegenstander van de groote continentale mogendheid, die streeft naar de hegemonie op een der continenten, omdat door het vrije gebruik, dat de eerste kan maken van de zee als verbindingsweg tusschen de continenten, zij meer belang heeft bij de vrije uitwisseling van goederen, grondstoffen en diensten tusschen die continenten dan de continentale mogendheid, welke eerder geneigd is zichzelf binnen de grenzen van eigen ruimte zooveel mogelijk selfsupporting te maken, waaruit autarkie, strenge deviezenbepalingen en een geheel gamma van allerlei soort dwangmaatregelen consequent voortvloeien. Noodzakelijk is dit natuurlijk niet, indien de continentale mogendheid zich schikt in een

algemeen wereld- agreement, doch zij zou daarbij een deel van haar machtspolitiek prijs moeten geven en politiek zich moeten beperken tot haar natuurlijke sfeer. In dit licht zal men dan ook de verhouding Amerika—Sovjet-Rusland moeten zien.

De Amerikaansche strategie

Wanneer men de tegenstelling Amerika—Sovjet- Rusland beziet, dan blijkt, dat de Sovjetpolitiek de neiging heeft haar machtssfeer te ontplooien tot aan de boorden van den oceaan en wel naar alle zijden. Zij heeft tot doel van Europa en Azië het groote gesloten continent te maken, teneinde zich zooveel mogelijk onafhankelijk te maken van de zeeverbindingen en men haar alleen tot de orde kan roepen door haar op het continent zelf op te zoeken. Het is een primair belang van de groote zeemogendheid, dat het grootste continent van den aardbol niet hermetisch voor haar afgesloten wordt en daarom wil zij minstens springplanken op dat continent behouden en een keten van eilandbases uitbouwen voor de controle van de maritieme aanloopwegen tot dat groote continent. Deze keten strekt zich uit van Ijsland via Middellandsche Zee en Indische Oceaan naar Manus-eiland bij Australië en vandaar tot aan de Aleöeten. De eenige continentale aanrakingspunten zijn die via de Noordpool. Wil men een juist beeld van de strategie der Amerikanen krijgen, dan moet men den aardbol zien van een theoretisch punt in de ruimte uit loodrecht boven de Noordpool en van dat punt uit een kaart van de aarde met haar oceanen en contigenten projecteeren. Duidelijk ziet men dan het terrein van de Sovjetexpansie — het Europeesch-Aziatische continent — omgeven door een bijna gesloten keten van Amerikaansche eilandsteunpunten.

Meer concreet zouden de Amerikaansche plannen ongeveer neerkomen op het volgende:

1. De inrichting van bases zich uitstrekkende van IJsland tot aan Manus-eiland in den Australischen sector van den Zuidelijken Pacific (zie boven).
2. De inrichting van verdere steunpunten op de op de Japanners veroverde Pacific-eilanden; deze eilanden zouden onder Amerikaansche controle blijven volgens een systeem van „trusteeship”.
3. Het pachten voor 99 jaren van eilanden, welke thans onder Britsche controle staan.
4. In Latijnsch-Amerika zouden steunpunten worden onderhouden in samenwerking met de republieken van dat halfrond.
5. Het onderhouden van militaire betrekkingen met Canada in het kader van een gemeenschappelijke verdediging (men denke hierbij aan een eventueel Noordpoolfront) en met een „combined general staff” zooals die gedurende den oorlog bestond.

Volgens gegevens ontleend aan niet-officiële Amerikaansche publicaties zou een en ander hierop neerkomen:

Pacific: Een maritieme hoofdverdedigingszone rondom de Hawaï- en de Marianeneilanden met secundaire steunpunten op de Philippijnen en op Okinawa. Voorts zou een groot aantal eilanden in de Marshall-groep, de Carolinen, de Palau-, de Bonin-, de Rioe-Kioe en de Vulkaaneilanden weliswaar geen militaire inrichtingen krijgen, doch het Amerikaansche ministerie van marine acht hun annexatie zeer gewenscht. Men geeft overigens de voorkeur aan het gebruik van een systeem van drijvende steunpunten boven den bouw van enorme vaste verdedigingswerken op deze eilanden.

Noordpoolgebied: Canada, de Aleöeten en Alaska moeten de as vormen van het verdedigingssysteem tegen een vijand, die via de Noordpool aanvalt en tevens de hoofdschakel van de steunpunten aan de Pacifickust.
Noordelijke Atlantische Oceaan: De steunpunten op New-Foundland en Labrador zouden gecompleteerd moeten worden met een steunpunt op IJsland (het IJslandsche Alting heeft dit echter geweigerd).
Zuidelijke Atlantische Oceaan: De Amerikaansche bases zouden moeten steunen op het net van verbindingswegen in de Caraïbische Zee en de aanloopwegen van het Panamakanaal; zij zouden moeten omvatten Cuba, het Britsche eiland Trinidad, Portorico, Georgetown (Br. Guyana), de Bermudas, een groep van de Kleine Antillen, de bases van Brazilië en de Azoren.
Midden- en Naburige Oosten: Luchtbases zouden moeten worden ingericht in Turkije en in Saoedisch Arabië.

Het is duidelijk, dat dit geheele steunpuntenprogram een maximumprogram is, dat via de Amerikaansche pers werd gelanceerd, maar men leert er toch de richtlijnen van de Amerikaansche vlootpolitiek uit kennen.

De vredessterkte van Amerika's zeemacht is berekend op onmiddellijke actie

De tweede wereldoorlog was, militair gezien, de strijd tusschen de zeemogendheden tegen de continentale mogendheden, althans voor zoover het Europa betrof. De nieuwe, nog latente tegenstelling — moge zij nimmer in een oorlogsrealiteit worden omgezet! — vertoont, na het wegvallen van Japan als zeemogendheid, die tendens over den geheelen aardbol.

De tweede wereldoorlog heeft duidelijk doen zien, dat, wil de zeemogendheid de continentale mogendheid met kans op succes op de knieën dwingen, zij niet kan volstaan met het continent te blokkeeren of raids op zijn kusten te ondernemen als even zoovele speldeprikken in de huid van een olifant. Immers, de groote continentale mogendheid kan zich voor haar oorlogseconomie tot op groote hoogte onafhankelijk van de zeeverbindingen maken, zoodat de groote zeemogendheid verplicht is haar tegenstander *op het continent zelf* te lijf te gaan. Op deze mogelijkheid en noodzakelijkheid heeft de Amerikaansche marinepolitiek zich gebaseerd. De vloot (en maritieme luchtmacht) heeft tot taak de wereldzeeën vrij te houden, teneinde de transportvloten met de legers naar het continent te voeren en heeft tevens tot taak om door middel van amphibische strijdkrachten (mariniers) de landing op een continent mogelijk te maken.
De vredessterkte van de Amerikaansche zeemacht, zooals die in het begin van dit jaar voor de begrooting 1946/1947 door het Congres is vastgesteld, geeft van een en ander een beeld. In de totale personeelssterkte, welke voor de vredessterkte werd vastgesteld op 600.000 man (zes maal zoo groot als de vredessterkte vóór den oorlog!) waren begrepen 100.000 man mariniers (tien maal zoo groot als vóór den oorlog!), terwijl de oorlogssterkte respectievelijk ± 3.500.000 man en 500.000 man bedroeg. Hieruit blijkt, dat de Amerikaansche marine ingesteld is op landingsoperaties op groote schaal, welke reeds door het vredeseffectief aan mariniers zouden kunnen worden uitgevoerd; niettemin kan dit vredeseffectief in geval van oorlog of oorlogsgevaar snel tot 500.000, ja zelfs tot 1.000.000 man worden uitgebreid.
De beschikbare schepen en vliegtuigen zijn verdeeld in drie categorieën:
a. de zich in dienst bevindende schepen en vliegtuigen (actieve vloot);

b. de in dienst opgelegde, schepen en vliegtuigen (bemande reserve);
c. de schepen en vliegtuigen in conservatie (onbemande reserve).

Van deze drie categorieën zijn alleen de beide eerste in geval van oorlog gereed voor onmiddellijke gevechtsactie; de mobilisatie Aan de laatste categorie vordert eenigen tijd.

Voor onmiddellijke gevechtsactie zijn beschikbaar (beide eerste categorieën samengeteld): *vliegkampschepen:* 3 groote vlootvliegkampschepen (Fr. D. Roosevelt-type), 15 vlootvliegkampschepen, 1 licht vlootvliegkampschip en 13 konvooi-vliegkampschepen; *slagschepen:* 10; *kruisers:* 17 zware en 29 lichte kruisers; *torpedobootjagers:* plm. 200 groote torpedoboot jagers en 35 konvooitorpedobootjagers; *onderzeebooten:* 83. Van de vliegtuigen der zeemacht zijn er 14.400 onmiddellijk voor actie gereed. Gemobiliseerd kunnen daarnaast nog worden: 10 vlootvliegkampschepen, 9 lichte vlootvliegkampschepen, 53 konvooi-vliegkampschepen, 6 slagschepen, 3 slagkruisers, 6 zware kruisers, 14 lichte kruisers, ± 150 groote torpedobootjagers, meer dan 200 konvooitorpedobootjagers, meer dan 100 onderzeebooten en 2400 marinevliegtuigen. Uit de schepen, welke onmiddellijk gereed zijn voor gevechtsacties, kunnen reeds minstens drie groote „task forces" worden gevormd, welke ieder den overtocht van een leger van een millioen man naar het continent kunnen verzekeren. Vraagt men welke onze vlootpolitiek behoort te zijn, dan behoeft men niet in het duister te tasten, maar kan men in velerlei opzicht de Amerikaansche zeemacht als richtsnoer nemen.

Met goedvinden van de Koninklijke Nederlandse Vereniging "Onze Vloot"

sep 1946

De Japanse Ellende — Levensverhaal

Frans van der Veen vluchtte uit Duitsland en belandde op Nieuw-Guinea

3300 zeemijlen in een badkuip

In het eerste artikel heb ik beschreven hoe Frans van der Veen als blanke probeerde onder te duiken in het door de Japanners bezette Bandoeng. Hij wilde zich aansluiten bij de guerrilla. Maar die was er helemaal niet. Alle Nederlandse militairen zaten in krijgsgevangenschap, alle mannelijke Nederlanders in kampen en gevangenissen.
Nu zit ik weer tegenover hem en luister naar verhalen over hoe de oorlog is gekomen en

verdwenen. De middag verstrijkt. Op het ronde voorplein van Van der Veens verzorgingsflat stopt een auto. Een oude, grijze dame stapt uit, steunend op de arm van de chauffeur. Ze knikt naar hem met een scheve hoofdbeweging. Elegante expressie van 'dank u wel'.

FRANS VAN DER VEEN *deel 2*

Een wilgentak die wel boog maar nooit brak

Dit is het tweede deel van een door Paul van Beckum geschreven levensverhaal van de 89-jarige Frans van der Veen. Eens was hij luitenant-generaal en Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Hij is veteraan van de Grebbelinie, zat met de Nederlandse generaals Winkelman en Van Voorst tot Voorst gevangen in het Saksische kasteel Hohnstein, maar ontsnapte uit Duitse gevangenschap. Hij arriveerde op Java, enkele maanden voor de aanval op Pearl Harbor. Na de Japanse verovering van de archipel wilde Van der Veen niet voor de tweede maal capituleren. **Deel 2: in een geconfiskeerde open zeilboot naar Mauritius en op patrouille in de jungle van Nieuw-Guinea.**

Foto: Martijn van den Dobbelsteen

Wilt u nog een kopje thee?' vraagt Frans van der Veen.
Hij schraapt voortdurend zijn keel, want het verhaal — is lang en de emoties lopen langzaam op. We waren gebleven bij de retorische vraag hoe hij was weggekomen van het eiland Java waar hij zat ondergedoken. Als je uit Nederland of Duitsland vluchtte, was dat veel eenvoudiger. Je kon over land naar een neutraal land gaan. Van der Veen, inmiddels kapitein, had een ander maatje ontmoet, ook ondergedoken. Een zekere Stokhuizen, sergeant. Vanuit Bandoeng probeerden ze van alles om een boot te krijgen, maar dat was moeilijk daar. Zij kregen contact met iemand die in Batavia moest werken voor de Japanners. Hij heette Cor van der Star, een uitstekend zeiler, die een eigen zeilbootje had liggen in de Bataviase Jachtclub. Jammer genoeg was dat bootje door de Japanners in beslag genomen. Cor benaderde verscheidene Nederlanders, KPM-officieren, die voor de Jappen moesten werken en vroeg hen met hem zeilend Java te ontvluchten. Hij kon dat niet alleen. Maar niemand wilde met hem mee. Ze vonden het risico veel te groot. Van der Veen: 'Toen wij hem ontmoetten, vertelde hij ergens in een kanaal een zeilboot te hebben gevonden. Dat bood uitzicht. We verhuisden naar Batavia, maar toen bleek dat de Japanners ook die boot hadden gepakt. Met een gat in de bodem hadden ze hem ergens aan de grond gezet. Intussen waren in Batavia razzia's aan de gang. Alle blanken die nog vrij rondliepen, werden opgepakt. Ik logeerde bij de weduwe van een jaargenoot van me. Haar man was een paar maanden tevoren gesneuveld in Tarakan.

Enfin, we zijn toch met z'n drieën op de fiets gestapt en hebben in de omgeving van Batavia naar een boot gezocht. Allemaal onder bescherming van die ene band met rode zon, die Van der Star mocht dragen. In een buitenkanaal vonden we uiteindelijk een klein bootje, dat in feite niet zo geschikt leek voor een grote zeiltocht over zee. Het had een open kuip en dat is voor zeezeilen niet zo best. Je moet een gesloten dek hebben. Omdat er niks anders was, namen we dat bootje in beslag. De zeilen en het roer lagen bij de vrouw van de eigenaar die in de gevangenis zat. Ze wou het eerst niet afgeven. Wij zeiden dat ze het beter aan ons kon geven dan aan de Japanners, die het spul zeker bij haar zouden weghalen. De vrouw haalde de zeilen en het roer en smeet die voor onze voeten neer. We voelden ons erg schuldig toen we bij haar weggingen.'
Van het beetje salaris dat Van der Star van de Japanners kreeg, werden twee matrozen van de Bataviase Jachtclub ingehuurd om de boot klaar te maken voor de tocht. Zij bouwden onder meer een watertank in. Van der Star zorgde voor de proviand.
Op een avond gingen de drie mannen aan boord en zeilden weg. Bij het aanbreken van de dag waren ze niet verder gekomen dan Straat Soenda, de zeestraat tussen Java en Sumatra. In de

nauwe ingang, waar het eilandje Dwars in de weg ligt en waar een vuurtoren op staat, vermoedden de mannen een bewaker en zeker een kustwacht.

Van der Veen: ‘Dat hadden we allemaal ’s nachts willen passeren, maar dat was dus mislukt. We konden natuurlijk voor anker gaan, maar er waren te veel Indonesiërs op de langsvarende vissersschepen, die nieuwsgierig naar dat Europese jachtje met drie Europeanen zouden kijken. Dat vonden we niet zo leuk. We zijn dus doorgevaren bij vol daglicht, langs dat eilandje. Van der Star, de schipper aan boord, had een grote bamboehoed diep over de ogen getrokken en een of andere sarong om zich heen geslagen, terwijl wij ons schuil hielden. We voeren de Straat Soenda door, het eiland Krakatau voorbij, dat ging allemaal goed. Totdat tegen de avond de wind ophield. Tot onze ontzetting gingen we achteruit, want de stroom was gedraaid van de Atlantische Oceaan naar de Javazee. We passeerden Krakatau opnieuw. Godzijdank was er in de vroege morgen weer wind. Voor de derde keer gingen we Krakatau voorbij. We bereikten de Indische Oceaan en zetten koers naar Madagaskar.

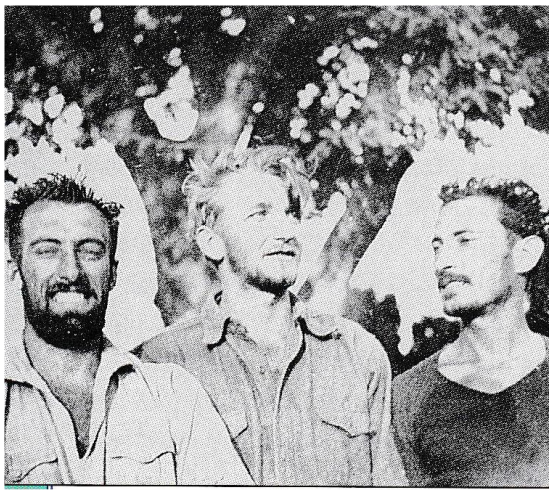

De moordende zeiltocht volbracht: van links naar rechts sergeant Stikhuizen, Cor v.d. Star en Frans van der Veen

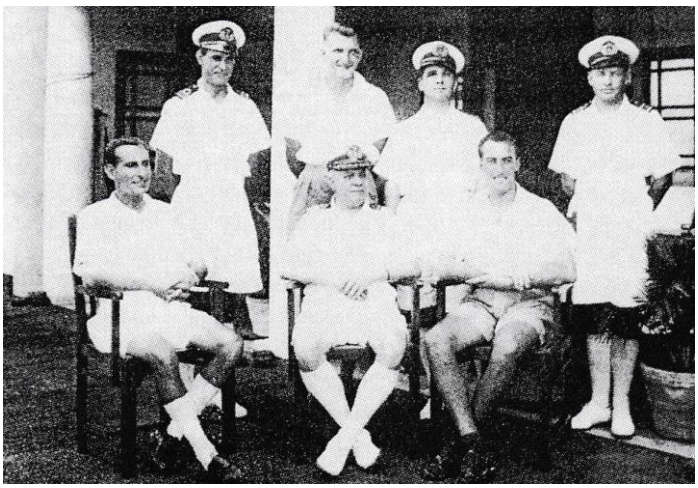

Vice-admiraal C.E.L. Helfrich ontvangt de drie fortuinlijke zeilers in Colombo

Waarom zo’n lange weg? Waarom niet naar Australië, eenderde van de afstand? Van der Star, een bijzonder goed zeezeiler, zei: “Dat is niet verstandig, want dan moeten we tegen de passaatwind opvaren en bovendien komen we dan in een gebied waar veel militaire activiteiten zijn. Maar wat belangrijker is: we hebben nu een krachtige passaatwind in de rug. De afstand is wel drie keer zo lang, maar je weet zeker dat je aan de andere kant komt.’”

De tocht leek voorspoedig te verlopen, maar aan de horizon werden de contouren zichtbaar van naderend onheil. De passaatwind wakkerde aan tot een onheilspellende storm. Op de handen van woedende golven werd het broze jachtje heen en weer geslingerd. Tegen zoveel beukend geweld bleek de mast niet bestand en brak af. Het bootje met de drie mannen dobberde stuurloos rond. Van der Veen herinnert zich het drama als een vreselijk avontuur en hij geeft toe zich zelden zo ellendig te hebben gevoeld. Er moest iets gebeuren. De mast moest weer overeind, maar hoe? Hij bleek finaal te zijn afgebroken en er zat dus niets anders op hem temidden van het natuurgeweld onderaan af te snijden en te versmallen. Aan boord was alleen een keukenmes voorhanden en daarmee gingen de mannen het keiharde masthout te lijf. Er moest bovendien een gat worden gemaakt voor de pin door de mastkoker en dat deden ze noodgedwongen met een schroevendraaier. Het kostte allemaal enorm veel moeite. En

daarmee hield het niet op. Ze waren genoodzaakt alle stagen te bekorten. Dat betekende splitsen van staaldraad, een verschrikkelijk karwei, waarvan alleen Van der Star wist hoe je dat moest doen. Hij liep er bloedende vingers bij op. De anderen begonnen intussen de zeilen te verkleinen.

Frans van der Veen: ‘Het was van dat oude, dikke zeildoek. We hadden geen zeilmakers-naalden, maar gewone stopnaalden. Die braken natuurlijk op dat stugge zeildoek. Van der Star, die overal een oplossing voor wist, maakte snel een houtskoolvuurtje, waarin hij de vijf stopnaalden gooide die waren overgebleven. Daarmee voorkwam hij dat ze braken, dan bogen ze alleen maar om. De gaten in het zeildoek maakten we van tevoren. Zo werden de zeilen toch verkleind. Het grootste karwei was het oprichten van de verkorte mast op het gladde dek in dat schommelende ding. Het lukte niet, de mast was nog te zwaar. We werden wanhopig, haalden er nog een meter vanaf en begonnen opnieuw. Er kwam uiteindelijk een stukje mast overeind met een gek zeil eraan. Daarmee bereikten we Rodriges, een eilandje voor Mauritius. We waren 3300 mijl van Java verwijderd en we hadden er 31 dagen over gedaan. Het ronddobberen zonder zeil had zes dagen geduurd, maar de storm blies ons al die tijd in de goede richting.’

Hé...Frans...ben jij het?

Er lag daar een Engels garnizoen. Toen de drie mannen hun verhaal vertelden werd er sceptisch gereageerd. Zeilen vanaf Java? Ze vertrouwden het niet. Ze werden keurig in de officiersmess gelaten, maar na drie dagen op een kruiser gezet, die koers zette naar Mombassa in Oost-Afrika, waar het hoofdkwartier van de Eastern Fleet lag. Er kwamen twee officieren aan boord, een Engelse en een Nederlandse marineofficier. De Nederlandse marineofficier keek van der Veen aan en zei: ‘Hé Frans ben jij het?, en Van der Veen antwoorde: ‘Hé Leo ben jij het?’ ze kenden elkaar en daarmee was het onderzoek afgesloten. Ze dachten dat de drie mannen Duitsers waren. Er voeren Duitse kaperschepen op de Indische Oceaan. Die zochten de gewijzigde scheepvaartroutes. De enige manier waarop ze dat konden peilen was door mensen in Zuid-Afrika aan land te zetten. Daar zaten anti-Engelse boeren en die waren misschien wel bereid die nieuwe routes door te spelen.

Van der Veen: ‘We zijn daarna naar Ceylon gegaan, waar we vriendelijk werden ontvangen door admiraal Helffrich. Soldaat Van der Star, dc schipper, werd bevorderd tot le luitenant, sergeant Stokhuizen tot tweede luitenant en de beroepskapitein bleef nog jarenlang beroepskapitein. Niet bevorderd. Ja, hoe kon dat? Zo is nou eenmaal het personeelsbeleid. Enfin, we mochten zelf zeggen welke kant we op wilden. Van der Star wilde naar Amerika, Stokhuizen naar Engeland in de hoop gedropt te worden bij de Nederlandse Geheime Dienst. Zelf wilde ik graag naar Australië, want generaal McArthur had gezegd: “Ik ga Nederlands-Indië heroveren.” Toen zei ik: “Dan wil ik meedoen."

We hebben een stukje overgeslagen in het verhaal. Frans van der Veen werkt inmiddels bij de operationele inlichtingendienst in Australië. Hij leidt Nederlandse militairen op voor het doen van observaties en keert daarna terug naar het hoofdkantoor in Melbourne. Om elf uur ’s morgens meldt hij zich bij zijn chef, Leo Brouwer, dezelfde die hij ontmoete toen hij vluchtte van Java. Er is een vergadering aan de gang waar de overste Spoor bij zit.

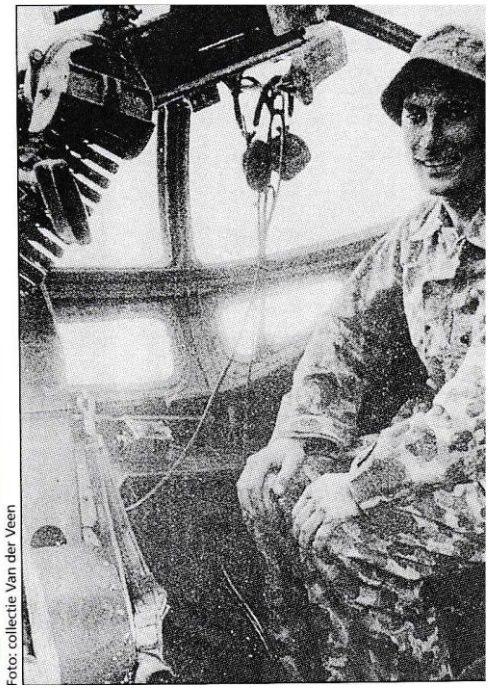
Foto: collectie Van der Veen

Kapitein Van der Veen aan boord van de Catalina

Foto: Spaarnestad Fotoarchief

Een Amerikaanse bommenwerper plaatst een voltreffer op een Japans troepentransportschip

Van der Veen weet dat niet, stapt naar binnen en verontschuldigt zich. Hij zegt straks te zullen terugkomen. Hij sluit de deur en loopt de gang op. Dan gaat de deur opnieuw open. Het is Spoor die achter hem aan rent en roept: 'Hé, kom mee, we moeten je erbij hebben. '
Van der Veen: 'Ik vroeg wat er was. Hij zei: "We zitten met een probleem. We willen jouw advies." Aan de wand hing een grote kaart van Nieuw-Guinea met witte vlekken. Hij vertelde dat generaal McArthur Hollandia ging aanvallen. Hij had genoeg vliegtuigen, kon alles zien maar hij kon niet in de jungle kijken. Hij kon niet zien wat er onder de bomen zat. En nou had hij gevraagd of Nederland patrouilles wilde uitsturen, niet om te vechten maar om te waarschuwen waarheen de Japanners zich verplaatsten. Hollandia innemen was eenvoudig. Met zijn schepen en vliegtuigen schoot McArthur alles kapot. Maar daarna zouden de Japanners zich verplaatsen. Daarvan wilde hij op de hoogte zijn. Die patrouilles lagen in bivak aan de voet van het Sneeuwgebergte en die moesten dus helemaal naar de noordkust lopen. De Amerikanen wachtten op hun berichten, maar ze hoorden niets. Ze werden geweldig geïrriteerd en vroegen: "Waar blijven jullie nou?" Dat was heel pijnlijk. De commandant van de patrouilles, een kapitein die tien jaar voor de oorlog als hoofd van de veldpolitie op Nieuw-Guinea had gediend, had tegen zijn luitenants gezegd: "Ga nou niet in die jungle lopen zonder kaarten of foto's. Maar bedenk wel, kaarten zijn er niet. Vraag luchtfoto's aan, want je verdwaalt en niemand haalt je er uit."

Er werden dus vliegtuigen ingezet om foto's te maken. Dat was geen verbetering. Er waren alleen maar wolken op te zien en af en toe een stukje land. Tot zover het verhaal van Spoor. Hij zei nog: "Ik mag niet precies zeggen wanneer de landingsdatum is, maar ik neem aan dat er veertien dagen de tijd is. Wat denk je, kunnen ze daar op tijd achter Hollandia komen?" Ik liep naar de kaart, mat de afstanden tussen wijsvinger en pink en concludeerde: iedere infanterist doet dat in veertien dagen. Spoor knikte en zei: "Dan ga jij ze brengen." Daar had ik niet op gerekend. Eigenlijk was ik in de val gelopen. De volgende dag al moest ik met een Catalina-vliegtuig naar Nieuw-Guinea. Op het laatste moment kreeg ik bericht dat er een Australische patrouille mee moest. Ik werd een beetje boos. Ik dacht: ze vertrouwen die Nederlanders natuurlijk niet en ik kon me dat ook wel indenken. Toen heb ik gezegd: "Maar dan komen ze

onder mijn bevel.” Er werd daarop veel geseind tussen de Amerikanen en de Australiërs. Uiteindelijk kreeg ik mijn zin. Ik kreeg het commando over de drie patrouilles, samen 42 man.’

Op weg naar de oerwouden van Nieuw-Guinea

Het Sneeuwgebergte

De dag voordat Frans van der Veen zich naar het bivak van de patrouilles begeeft, neemt hij in Merauke het vliegtuig om het terrein vanuit de lucht te bekijken. Hij constateert dat de rechtstreekse weg over zwaar bergterrein gaat. Op en af, op en af. En wat nog erger is, er zijn geen open plekken. Op de terugweg neemt het vliegtuig een meer oostelijke route. Van der Veen ziet een groot meer en aan dat meer ligt een moeras. Van daaruit is het mogelijk op droge grond te komen. Van elke zichtbare plek wordt een foto gemaakt. De foto’s krijgen een nummer, zodat voor de piloot die straks de luchtbevoorrading doet, alleen het nummer van de open plek behoeft te worden doorgeseind.
De volgende dag brengen twee watervliegtuigen de patrouilles naar het meer. De mannen worden met hun veldzakken en karabijnen in ronde rubberboten gelaten. Op tien plaatsen proberen zij aan land te komen, maar het lukt niet. Het moeras bestaat uit een dikke laag waterplanten, maar als de mannen er op gaan staan, zakken ze er doorheen. Tijdens zijn verkenning vanuit de lucht heeft Van der Veen ook een klein riviertje gezien. Als je dat oproeit zou je op drogere grond terecht moeten komen.

Van der Veen: ‘Negen uur zaten we al op het water en nog steeds was het me niet gelukt aan land te gaan. Toen gebeurde er iets dat ik nog nooit had meegemaakt, hoewel ik toch zoveel jaar in de jungle van Atjeh had gelopen. Van het Sneeuwgebergte kwam een landwind opzetten. Plotseling zag ik eilanden van waterplanten van driehonderd meter breed. Daar stonden zelfs boompjes op. Die eilanden dreven van de ene kant van het meer naar de andere. Op dat moment werd de monding van het riviertje zichtbaar. We roeiden er heen, maar daar was het nog altijd heel diep. Aangevallen door miljarden muskieten gingen we de nacht in. De volgende dag werd het wat ondieper en konden we gaan lopen. De hele dag sjokten we door de modder en ’s nachts stonden we nog tot zó ver in het water. We leunden ergens tegen een boom en wachtten in die houding op het aanbreken van de nieuwe dag. We konden ook niet koken. De derde dag sjouwden we opnieuw door de modder. Pas laat in de middag kwamen we op droge grond terecht. We wasten onze kleren, die verschrikkelijk stonken en besloten een rustdag in te lassen. Toen hoorden we dat geschreeuw. We maakten dat volkje duidelijk, dat we naar de bewoonde buurt van Hollandia wilden. Daar moest ik die patrouilles afleveren. Ze zeiden dat er een pad liep. Ze wilden dat ons wel wijzen, maar het kostte ons een paar bijlen, vislijnen en vishaken. Daarna was het een fluitje van een cent. We hoefden niet meer kappend door het bos te gaan en konden zonder problemen opmarcheren. Twee keer werden we bevoorraad uit de lucht. En toen waren we eigenlijk vlak bij de kampongs en moest ik terug.’
De weg terug. Die laatste fase alleen al zou zich kunnen lenen voor een helse junglefilm. Kapitein Frans van der Veen krijgt vier soldaten mee, van wie een zieke. Ze zijn extra toegevoegd uit het basiskamp om hem te begeleiden. Vijf man in de oerwouden van Centraal Nieuw-Guinea. Zij beseffen niet wat hen te wachten staat. De kapitein wil terug over de rivier, die van noord naar zuid stroomt, heel wonderlijk, want in het zuiden ligt het Sneeuwgebergte. De rivier komt van de bergen rond Hollandia, maakt bij het basiskamp een bocht en stroomt dan weer naar het noorden. Op de heenweg kon de kapitein met die rubberboten niet tegen de stroom opvaren. Nu kan hij zich met de stroom laten meevoeren. Samen met zijn vier soldaten velt hij twee bomen, holt die een beetje uit, zet er een klein plankiertje overheen en spant daarboven een paar tentzeiltjes aan stokken. Rekening houdend met wat tegenslag onderweg, maakt hij over de radio een afspraak om hen over vier dagen te komen afhalen op het meer

waar de reis is begonnen. Eten neemt hij mee voor zeven dagen, stoelend op zijn talloze ervaringen in de jungle. Het begin van de weg terug is prinsheerlijk. De mannen zitten lekker onder hun tentzeiltje. Het is doodstil. Links en rechts de wouden die als donkere groen muren omhoog rijzen. Af en toe varen ze langs zandstrandjes die vol liggen met krokodillen. Iedereen is gelukkig. Het lijkt wel een luxe reis. Maar plotseling na een bocht zien de mannen boomstammen dwars over de rivier liggen. Niet één boom, maar honderden bomen, die over een lengte van honderd meter de rivier bedekken. Er is geen tijd om aan de kant te komen, de kapitein en de soldaten springen op de bomen, terwijl de prauwtjes onder de bomen doorschieten. Ze zien toch kans hun bivak op te slaan aan de benedenzij van de bomenbarrière. De mannen maken een vlot, varen verder en komen later nog een paar keer eenzelfde barrière tegen.

Wat er daarna nog allemaal gebeurt. Er komt een bommenwerper over, die kennelijk op zoek is naar hen. Van der Veen ontsteekt een rookkaars, waarvan de rook boven de bomen uitkringelt. Het vliegtuig komt terug. Van een zakdoek heeft iemand boven een parachuutje gemaakt. Onderaan bengelt een rubber zakje waarin het volgende bericht: ‘Morgen komt de Bruin (de piloot van het Catalina-vliegtuig), maar dan moet je aan de rand van open water liggen. ’ Het duurt een uur voordat de vijf mannen bij het parachuutje kunnen komen. Zij zitten midden in het moeras en douwen de hele nacht twee aan elkaar vastgemaakte boomstammen voort waarop ze de ransels en de karabijnen hebben vastgebonden.

Eenheden van de 6th Army zijn geland bij Hollandia. Zij ondervonden in het begin nagenoeg geen Japanse tegenstand

Foto: Instituut voor Maritieme Historie

Het gaat er om in het moeras de goede bocht te vinden. Een enkele verkeerde keuze kan fataal zijn. Ze zakken soms weg, hangen aan de bomen en duwen tot de ochtend onafgebroken door naar het meer. In het open water wemelt het van de krokodillen. Eten is er al lang niet meer. De laatste dagen leven ze op sagopap. Einde van de tocht, maar nog lang geen einde aan omstandigheden van oorlog. Bovendien zou hij jaren achtereen worden belaagd door heftige aanvallen van malaria. In 1945 keerde Frans van der Veen, inmiddels majoor, even terug om zijn gezin te ontmoeten. Maar al gauw kwam er een telegram dat hij terug moest. Hij maakte de

politionele acties mee en kwam in 1950 voorgoed naar Nederland. In feite was hij tien jaar weg geweest. Vele jaren met zijn kinderen had hij gemist en dat trok hij zich erg aan.

Hij eindigde als Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Afsluiting van een prachtige, enerverende loopbaan, waarin hij zich een gewetensvol, principieel militair had getoond. Een moedige man, die zijn hele verdere leven de concurrentie zou proeven van landmacht collega's, die de KNIL-officier zijn voorspoedige carrière misgunden.
Hij werd zelfs een rang teruggezet, volgens de geldende richtlijnen volkomen ten onrechte. Op een gegeven moment werd hij geroepen bij legercommandant Buurman van Vreeden. Die zei: 'De overste van het KNIL op Curaçao gaat met pensioen. Ik wijs jou aan als zijn opvolger.' Van der Veen meldde zich in Den Haag volgens afspraak. Daar wisten ze van niets, zeiden ze. Na een week kreeg hij te horen: 'Jij gaat niet. Ik ga. En jij neemt mijn functie over als chef de kabinet. Maar ga eerst een maand met verlof.' Toen Van der Veen terugkwam zeiden ze: 'Het is niet meer nodig. We hebben al iemand benoemd als chef de kabinet, een reservegeneraal.' 'En ik?' vroeg Van der Veen, 'wat word ik?'
'Jij wordt de plaatsvervanger van de chef de kabinet.'
'Mag ik dan de papieren hebben dat ik hier als overste werk?'

Toen zeiden ze: 'Je bent geen overste meer, je bent majoor.' Van der Veen: 'Dat was onterecht, want in Indië had ik door mijn ervaringen in de oorlog, vooral bij de politionele acties, voorbevordering gekregen bij mijn jaargenoten tot effectief overste. Wat ze me niet vertelden: als je Engelandvaarder bent bij de Koninklijke Landmacht heb je recht op twee jaar vóór-promotie. Ik wist dat niet. Daar hebben ze misbruik van gemaakt. Enfin, ik heb er nooit aan gedacht dat ik het nog zover zou brengen. Ondanks alle problemen heb ik met ontzettend veel plezier gediend. Mijn enthousiasme ben ik nooit kwijtgeraakt, bij wijze van spreken tot de laatste dag.'

PAUL VAN BECKUM

Bron: Okt 1997 nr. 7 DE OPMAAT

C O R R I E.

„Nu, je moet het zelf weten, hoor; ik wil geen invloed op jo uitoefenen! Ik zeg je alleen maar mijn opinie over de zaak".
Eenigszins onwillig keert Corrie van Sterghem zich van haar moeder af, terwijl zij zich op bitsen toon laat ontvallen: „Hè, ma, U bent ook niets aardig voor mij!"
„Neen, Cor, zoo moet je nu niet praten, dat weet je zelf wel beter, ik zeg het toch maar alleen voor je eigen bestwil!"
Corrie's boosheid is onmiddellijk ontwapend door Moeders zachten vriendelijken toon en haar arm om den hals van de oude vrouw slaande, gaat zij op den vleienden toon van verwend bakvischje voort: „Maar, maatje, luister nu toch eens even, als ik nu heusch van hem houd, waarom bent U er dan toch zoo tegen. O, als U hem maar eens persoonlijk goed kende, dan weet ik zoo zeker dat U geen tegenwerping meer zou maken!"

Hoe dikwijls heeft zij reeds zoo gesproken, gepleit voor haar Willem, maar altijd weet Mevrouw van Sterghem 't gesprek op iets anders te brengen, altijd heeft zij het een of andere uitvluchtje bij de hand.
Hoe begon het Corrië te verdrieten, al dat uitgaan: een bal bij Mevr. Zus, een „heel intiem soireetje" bij Mijnh. Zoo, dingen, die altijd kwamen als zij er het minste toe gestemd was, als zij het minste pleizier had om te schitteren, te coquetteeren en gekheid te maken met de jongelui, die Mama goed vond in haar gezelschap te brengen.
Zij kende hem reeds zoo lang, haar Willem. Toen hij nog adelborst was. had zij hem voor het eerst ontmoet, op een diner, waar hij haar tafelbuurman geweest was.
Hij had reeds dadelijk een gunstigen indruk op haar gemaakt en aan tafel door zijn gezellig praten het onbedreven bakvischje geheel veroverd. Na zijne bevordering tot officier, nu een jaar geleden, had hij haar nog eens op een bal ontmoet en, zich niet storende aan convenance etc., had hij haar ettelijke keeren te veel ten dans geleid. Toen was hij vertrokken, voor drie jaar, haar latende beloven hem van tijd tot tijd te schrijven.
En zij had hem geschreven, ondanks de vermaningen en tegenwerpingen van haar moeder.
Zij begreep Mama niet, zij besefte niet dat Mevrouw van Sterghem niet tevreden was met een eenvoudig zeeofficier als schoonzoon; zij wist wat een knap, rijk meisje waard was en wenschte zich door middel harer dochter geïntroduceerd te zien in hoogste côterieën der hoofdstad.
En voordat doel, voor dat kleingeestig levensdoeletje spande Mama van Sterghem al de diplomatieke talenten, de vrouw aangeboren, in en succes bleef niet uit.
Een jaar is verloopen sedert zijn vertrek, en reeds denkt Corrie veel kalmer en „verstandiger" over die dingen; wel geeft zij nog niet toe, maar gesprekken als hierboven komen toch steeds meer sporadisch voor tusschen moeder en dochter.
Eens, nog niet lang geleden, had zij een laatste, wanhopige poging gedaan om haar liefde te verdedigen. Het was toen Mama het gewaagd had te insinueeren op zijne levenswijze in de Oost en gezegd had, dat hij, op dat oogenblik, zich wellicht met eene Indische plantersdochter zat vroolijk te maken over de brieven van dat onnoozele ding in Holland.
Toen was het Corrie te machtig geworden, had zij gezegd dat zoo iets laster was, dat het niet mogelijk was en dat zij het gemeen vond om zoo iets van iemand als Willem te denken.
Eene ontzettende scène was hiervan het gevolg geweest.
Maar toch, toch kan zij het denkbeeld niet zoo geheel en al van zich afwerpen als zij het eigenlijk wel zou gewenscht hebben.
En zoo rijst de twijfel steeds meer in haar.

Twee jaar later.

Willem is terug gekomen. Op reis naar het vaderland, had hij een brief ontvangen van zijne familie waarin gewag gemaakt word van het „mooie" engagement van Corrie van Sterghem.
Zijne moeder had verhaald van de blijdschap van Mevrouw van Sterghem; zij schreef dat Cor zoo gelukkig was met de „prachtige" partij, die ze gedaan had. „Nu, het is wel een lot uit de loterij, vindt je ook niet, Wim?" Zoo schreef zij, weinig vermoedende, dat haar zoon zich bij het lezen van dien brief moest vasthouden om de duizeling die hem beving te overwinnen.
In 't eerst was het hem of er iets in hem gebroken was en besefte hij slechts dat hem leed, nameloos leed was aangedaan, maar weldra kwam zijn gemoed in opstand.
Had hij daarvoor zijne illusies bewaard als zijn grootste schat, had hij ze rein gehouden en begraven in het diepst van zijn hart, om ze nu in één slag vernietigd te zien, onherstelbaar vergruizeld ? Wel waren haar brieven koeler geworden in den loop der jaren; wel was haar

laatste brief al heel lang geleden door hem ontvangen, hij had het wel opgemerkt, maar zoo iets had hij toch niet verwacht.
Zoo was hem het genoegen van de reis, zoo hoopvol door hem aangevangen, vergald geworden, doch toen hij het Vaderland naderde, stond zijn besluit reeds vast hoe zich te gedragen. In ettelijke slapeloos doorgebrachte nachten had hij zijn toestand overdacht en meermalen had hij zichzelf toegevoegd: „Willem, kerel, je bent toch man, je hebt toch wilskracht in je lichaam zitten! Cheer up, old boy!"
En zoo was het gekomen, dat hij nu volmaakt kalm was, nu hij de invitatie voor het bal bij Mevrouw X had aangenomen, hoewel hij vooruit wist dat, Corrie er ook zou komen; hij achtte zich sterk genoeg om haar te zien, ja te spreken indien zulks noodzakelijk zou blijken.

De zaal van het ouderwetsche heerenhuis, bewoond door de familie X, biedt een vroolijken, feestelijken aanblik aan, dezen avond. De lichte kleedjes der dames ruischen als 't ware mede met de slepende melodie der „valse lente", die de danseurs en danseuses als in hare armen medevoert. Één paartje trekt vooral de aandacht der oudere dames en heeren, die met genoegen zitten toe te kijken.
Het is Corrie en Willem!
In 't begin van den avond waren de beide familie's in gesprek gekomen en had Willem het beter gevonden Cor een dans te vragen om aan de anderen niet te laten merken dat er tusschen hen beiden iets minder aangenaams was voorgevallen,
In het bewustzijn van zijn sterke wilskracht heeft hij haar gevraagd, maar nu hij zijn arm om haar slanke leest geslagen houdt, voelt hij toch als bij instinct dat het misschien beter geweest ware dezen stap niet te doen.
Hij voelt nu de wonde, welker schrijnen hij met zijne ijzersterke wilskracht niet had willen voelen, weder met de eerste hevigheid, en het is hem als werd zij met moedwil weder geheel opengereten als Corrie hem op zachten toon vraagt: „Willem, willen wij even in den tuin gaan wandelen; ik heb je nog iets te zeggen, goed?"
Het is of een waarschuwende stem in zijn binnenste hem zegt: „Doe het niet, Willem, doe het niet!", maar, hij, de sterke man, met zijn vasten wil, hij kan niet weigeren, hij durft niet.

Zij verdwijnen In de beschuttende duisternis van den tuin; wat daar gesproken werd, wie weet? Maar een belangstellend opmerker had misschien het allerlaatste gedeelte van het gesprek kunnen opvangen, toen het tweetal het huis weer naderde.
Het is Corrie's stem: „God, Willem, als je maar besefte hoe diep, diep ongelukkig ik ben.
Ik kon het niet helpen, zeg; heusch het was mijn schuld niet. Je gelooft mij toch, Wim;
Mama drong er zoo op aan, altijd weer. En ik ..... o, God, wat heb ik toch gedaan! Ik gaf toe, alleen om Mama, heusch Willem, alleen om Mama. Toe, zeg nu dat je mij vergeeft, ik kon toch ook niet weten dat jij in Indië….. "

„O, dat ook nog," Willem barst plotseling hartstochtelijk uit. „Heb je aan mij getwijfeld, Cor, heb jij aan mijn trouw getwijfeld?" Zijn stem gaat over in zoo'n in-droevig gemurmel dat Corrie van Sterghem zich, nu in 't geheel niet meer bedwingen kan: „God in den Hemel, dat is nog het ergste van alles, had mij dat niet gezegd, Cor, dat is verschrikkelijk, ... ontzettend!"
Een oogenblik stilte. Dan Willem's stem die bijna haar zwaren, klankvollen toon herwonnen heeft als hij zegt:

„Laten wij naar de zaal terugkceren, juffrouw Van Sterghem, men zal ons missen.” Zij treden de feestzaal weer binnen. Zij is zeer bleek, wendt spoedig ongesteldheid voor en vertrekt, maar aan hem zou slechts een zeer goed opmerker hebben kunnen bespeuren welk een reuzenstrijd hij daar juist gestreden heeft
Niemand der kennissen begreep, waarom Willem den volgenden dag overplaatsing naar Indië aanvroeg en waarom Corrie van Sterghem langen tijd zulk een smartelijker! trek op haar bleek gezichtje had. En dat terwijl zij pas kort geleden zoo’n prachtige partij gedaan had.
Hoe was zoo iets mogelijk! Zoo’n lot uit de loterij!
HAAK.
Bron: Jaarboekje Der Adelborsten 1905

REIS VAN Z. M. „ATJEH" VAN TEXEL NAAR CURAQAO,

18 November 1885 — 30 December 1885,
EN VERDERE VERRICHTINGEN IN DE WEST-INDIEN.

Den 18de November de reede van Texel verlaten hebbende om de bestemming naar West-Indië op te volgen, passeerde Z. M. t, Atjeh” den 19de des morgens reeds Dungeness. zette den loods aldaar af en vervolgde de reis met eene vaart van 9½ mijl, 55 slagen doende. Groote heiigheid ontnam ons bijna alle gezicht van de Engelsche kust. welker kenbare punten voor ons zulke welsprekende, schoon zwijgende getuigen zijn van een groot verleden, zij het ook. dat de geschiedenis (de Vaderlandsche natuurlijk) onzen roem overdrijft. Mogen wij met practische onverschilligheid negeeren. wat zij ons zouden kunnen verhalen?

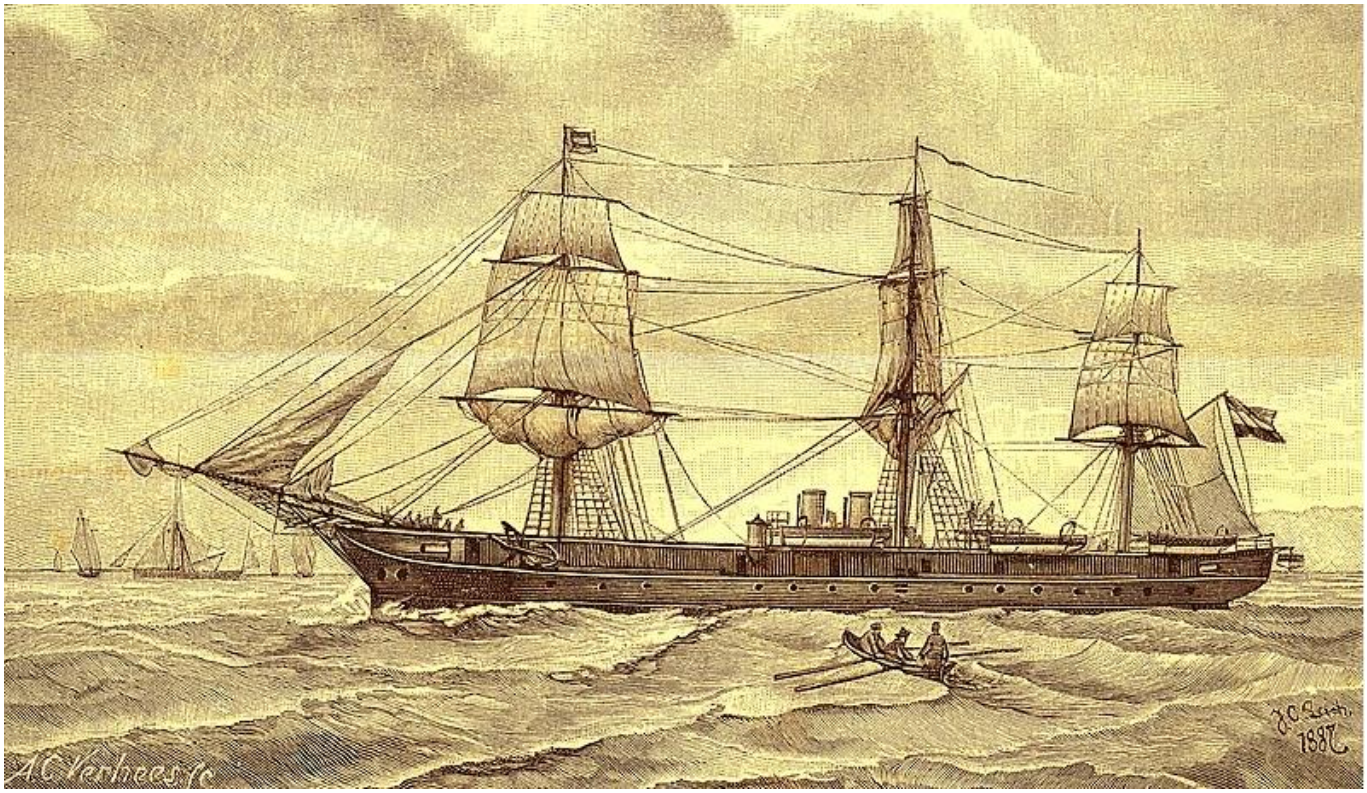

De wind was in de Noordzee mU van FK. tot B.K. aangenomen en nam in het Kanaal tot eene gereefde koelte uit het ONO toe; onder stoom en zeil een goede vaart loopende peilden we op den middag van den 20sten Lezard reeds Noord. Op dezen meridiaan verwisselen voor een

oorlogsschip stoom- en zeilvermogen onderling van rol zoolang aan geen van heide bij den aanbouw de absolute meerderheid wordt toegekend. Op de P.V. werden dan ook reeds de vuren uitgehaald en zeil gezet; op de H.W. lagen wij met eene dubbelgereefde koelte uit het ZZO onder gereefde marszeilen; op de D.W. liep de wind in kracht verminderende naar het ZZW om tot den 16en December, met uitzondering van enkele wachten stilte en twee dagen N.Oostenlijken wind, uit het ZW te blijven waaien. Wij maakten in dien tijd dan ook slechts 195 mijlen Zuid, en deze grootendeels stoomende. Nu eens ging de wind over tot eene D.G.M.K. somtijds met stormvlagen, dan weer nam hij af tot F K., gepaard, met zonneschijn en regen, mét buien en electrische verschijnselen, Dit is voor de equipage een, tijd van groote misère en zoolang onze schepen in het najaar uitgaan, zal elk schip haar korteren of langeren tijd ondervinden. Maar wanneer dan niet al te voorzichtig zeil wordt gevoerd, wanneer het volk en de onderofficieren dér wacht weten, dat zij steeds klaar moeten zijn om vlug zeil te bergen en te reven, dun zullen zij niet alleen geoefend worden, maar het gevoel, dat op hen vertrouwd wordt, zal hen ook moreel ontwikkelen. Zij zullen leeren „onmiddellijk te gehoorzamen", niet omdat de reglementen dit gebieden, maar omdat de noodzakelijkheid dit eischt. Wordt er dan zoo min mogelijk „alle hens" gemaakt, dan wordt het „op elkander aan laten komen" der equipage tot een minimum gebracht en een bootsman, die aanleg heeft, zal zich spoedig de eigenschappen, voor een schipper noodig, verwerven, vooral wanneer deze niet bij de minste manoeuvre aan dek komt. Vooral ook zullen hiervan de jonge gasten profiteren.

Een matroos 2° kl. — onze marsgasten waren uit dezen gekozen — die voor de eerste maal met slecht weer een steekbout gelegd heeft, komt beter beneden dan hij naar boven is gegaan. Doch daar staat tegenover, dat, wanneer een schip naar zee gaat, de equipage in de laatste weken voltallig wordt gemaakt en tot het anker gelicht wordt. veranderingen ondergaat. In de eerste dagen is de gelegenheid tot oefenen zelden gunstig, en is dit het geval, zooals de vier eerste dagen van onze uitreis, dan is er nog zooveel te doen om het schip, dat zoo goed als van de werf naar zee gaat, in orde te brengen, dat er tot oefenen geen tijd is. Er is dus in de equipage nog geene eenheid en samenwerking, terwijl de onderofficieren, hun volk nog niet kennende, niet zeker zijn van eene goede uitvoering hunner orders. Wil men dus zooveel mogelijk profiteren van eene reis en ook het ongunstige weder aanwenden tot vorming van eene goede equipage, dan is eerst onderlinge kennismaking vóór het verlaten van het Vaderland, indien niet geeischt, toch zeker gewenscht.

Op den 25sten November gaf het bestek 11°,5 W.L. aan. niettegenstaande wij steeds getracht hadden West te halen, daar alle werken een Westelijken trek aanbevolen voor het begin der reis, om dan met de Zuidelijker doorstaande Westenwinden in den Passaat te loopen. De breedte gaf dien dag 41°, 8. Den 30ste November hadden wij onze positie in zooverre verbeterd, dat wij 14°,5 L. hadden behaald, doch daarmede waren wij in 43°,6 breedte gekomen. De wraak, die bij deze schepen met hooge zee en deining zeer groot is, was echter daarvan niet alleen de oorzaak; ook de stroom, die hier, evenals in den regel op den Oceaan het geval is, tot zeer groote diepten zelfs in nauw verband staat met den wind, had ons sterk om den Noord gezet. Daar de hemel deze dagen zeer helder was, konden wij ook genieten van het grootsche gezicht, dat de sterrenregen van Biela's komeet aan de gansche aarde geboden heeft.

Hoewel langzaam, maakten wij na den 30sten November toch geregeld Zuid en vonden daardoor beter weer, wat niet naliet gunstig te werken op schip en equipage. want orde en

netheid zullen altijd factoren blijven van tucht en ambitie. Maar daartoe is zeker ook noodig eene zekere liefde voor het vak en bij vele jonge matrozen. die als jongen door de ouders gedwongen werden om bij de Marine dienst te nemen, ontbreekt zij geheel. Zoo deed zich hier aan boord een geval van dienstweigering voor, alleen met het doel om uit de Marine ontslagen te worden. Het was een lichtmatroos, die, in kalm overleg handelend, weigerde af te lossen. Wel was hij uit eigen vrijen wil hij de Marine gekomen, doch ik haal dit voorbeeld aan om te doen zien, waartoe onvoldoende lust in het vak leidt. Want de delinquent had alleen de Marine gekozen „om te probeeren" en de proef viel hem tegen. Zal nu. wanneer de Nederlandsche Marine op Indische leest geschoeid wordt en wij ons bepalen tot het bevaren onzer kusten en binnenwateren, die liefde voor het vak geprikkeld worden, die lust aangemoedigd ? Of zal zij minder worden? Gedeeltelijk zal dit zeker afhangen van den burgerlijken stand (de maatschappelijke positie) van hen, die bij de Marine dienden op het oogenblik, dat tot die orde werd overgegaan, welke door de getrouwden met gejuich zon worden begroet; maar zeker zal het op het aantal dergenen, die nog dienst wenschen te nemen, een schadelijken invloed uitoefenen. Het varen op den Oceaan, het bezoeken van vreemde landen zal altijd voor velen, die in dienst willen komen en jong in dienst zijn, aantrekkelijk blijven.

Wat in mijn oog zeer nuttig moet werken, is onze équipage in de gelegenheid te stellen zich met die van andere natiën te meten. En wanneer de exercitiën met tuig en zeilen even systematisch worden onderwezen als telkenmale met de geschutexercitiën gebeurt, wanneer eene nieuwe equipage is samengesteld, terwijl ieder matroos in den tegenwoordigen tijd toch van beide op dezelfde hoogte is bij zijne komst aan boord, dan behoeven wij, al is ons tuig zwaarder, toch voor anderen niet onder te doen. Komt het dan eenmaal tot een oorlog op onze kust, dan kent ons volk zijne vijanden; een gewonnen wedstrijd in tijd van vrede zal hun den zekeren overmoed geven in het werkelijke gevecht, en een verloren wedstrijd zal hun doen zeggen: „laat hen dan nu zien wat wij kunnen". En het systematisch onderwijs, boven aangegeven, én de gelegenheid, tegen vreemden te werken, zouden zeker bijdragen om het volk te leren, dat in alle omstandigheden stipte en snelle uitvoering van gegeven bevelen een eerste plicht is en een eerste vereischte. Zij zullen dat inzien en begrijpen, beter, dan door het honderd maal uit de krijgsartikelen te hooren.
Den 7en December word de gelegenheid eindelijk gunstiger, toen óp de PV, de wind plotseling naar het WNW, liep, om krachtig uit dien hoek te blijven doorstaan. Op de HW. werd de stoom afgewerkt en de reis met bij-de-windsche of iets ruimere gelegenheid met een vaart van 7—9 mijlen vervolgd. Doch den 10en moesten wij, wegens stilte, reeds weder onder stoom gaan. De breedte gaf dien dag 25° 8' en daar met dien dag ongeveer de regelmatige schommelingen van den barometer merkbaar werden, mogen wij aannemen op deze breedte de noordelijke grens van den stiltegordel te hebben gevonden. Daar in November of December de grenzen der stiltegordels en passaten zich zuidelijk beginnen te verplaatsen en zij deze beweging tot Februari behouden, ia deze noordgrens zeer zuidelijk, want 25° wordt in de meeste werken (•) opgegeven als noordgrens van den passaat voor dezen tijd des jaars.
Het vooruitzicht van bij de lange reis, die wij reeds hadden, nog een zuidelijken passaat te vinden, was niet aangenaam. ofschoon het niet onduidelijk merkbaar was, dat eene ongunstige gelegenheid bezuiden den noorderkeerkring minder reden tot ontevredenheid zoude geven, dan daar benoorden. Dank zij ons stoomvermogen, passeerden wij echter den 11en op den VM. den keerkring, na 23 dagen reis. Des avonds werd de stoom afgewerkt en de machine en ketels gelukkig tot aan de aankomst te Curaçao op non-activiteit gesteld. Want intusschen was

de wind uit het ZO. doorgekomen en ofschoon zeer zuidelijk, hoopten wij toch daarin den voorbode van den passaat te mogen zien, het was echter slechts een der veranderlijke winden van den stiltegordel; gepaard met hevige regens (eenmaal 14 uur onafgebroken), nu en dan afgebroken door stilte en oostenlijke wind, bleef hij tot den 11en December staan, liep toen door het W. naar het N. en ging zoo langzaam, telkens weer teruggaand en steeds vergezeld van buiig weer, over in den NO. passaat, dien wij zeggen kunnen, den 17en December op 16° Br. te hebben gevonden. De lengte was toen 34°. Dal wij den passaat zoo zuidelijk vonden is. volgens bovengenoemd „Segelhandbuch", te wijten aan verstoringen van den dampkring, tusschen Madera en de Kaap Verden; noch Findlay. noch het Ned. Met. Inst, maken echter van deze verstoringen melding en de Deutsche Seewarte teekent dan ook aan dat zij alleen er aandacht aan geschonken heeft.

*) *O.a. „Das Segelhandbuch der Deutschen Seewarte" een veel omvattend werk, waarin veel, wat op practische en theoretische zeevaartkunde betrekking heeft, behandeld wordt. Vooral in de beschrijving van stormen enz. maakt het echter wel een beetje den indruk van te overdrijven.*

Opmerkelijk is het, dat wij niet het doorkomen van den pasaat ook de eerste school vliegende visschen zagen. Het was het eerste teeken van dierlijk leven sedert het verlaten van de Gronden; zelfs op vrij korten afstand de Azoren passeerende, had geen vogel ons het genoegen van zijn gezelschap gegund. Eenmaal den passaat hebbende bleef deze, schoon buiig, goed doorwaaien, zoodat wij snel vorderden en den 26en land maakten bij St. Lucia. Bij Bonaire werd, ter verificatie der kompassen, rondgestoomd en den 30en December in het Schottegat te Curaçao geankerd.

Na den stationsdienst te hebben overgenomen, kolen geladen en het schip opgeknapt te hebbben, werd den 20en Januari 1886 de reis naar Colon ondernomen. Aan velen zal deze plaats bekend zijn als Aspinwall; het ligt op de Columbiaansche kust, niet ver van de uitmonding van het Panimakanaal in de Caraïbische Zee. Het grootste gedeelte dezer reis werd van het zeil vermogen gebruik gemaakt, daar men tot op du reede van Colon den passaat houdt. De verkenning der reede is zeer moeilijk, wanneer men daar nimmer geweest is en men zal die dus meest op bestek moeten aandoen. De baai, Colon- of Navy baai geheeten, is open voor het Noorden: en juist uit dien hoek kan de wind buitengewoon hard doorstaan; zoo werden b, v. op den zesden December 1985 nog 14 schepen van hun ankers gelicht en op het strand geworpen. De ankergrond is echter goede hougrond. zodat een stoomschip deze stormen wel af kan rijden met behulp der machine. Van om de Oost komende is Manzanilla-puntt de Noordelijke hoek van de baai: is men dezen hoek gepasseerd. dan heeft men de reede en het gezicht op de stad dadelijk geheel open.
Het is op Colon zeer ongezond, zoodat de landwind als een gevaarlijke vijand van de gezondheid der equipage beschouwd moet worden. Den tijd, dat wij er waren, woei de wind echter steeds uit NNW tot NNO Van de twee Amerikaanse schepen, die ter rede lagen, was de „Galena", een kruiser 2de klasse, zoo dicht hij den wal geankerd, dat du NO wind over den wal woei, hetgeen volgens de verklaring der officieren een zeer merkbare invloed had op den algemeenen gezondheidstoestand aan boord van dien bodem. Daar er altijd een lastige deining uit zee komt is een stoomsloep hier ter reede van veel waarde: wij maakten dan ook evenals de Amerikanen van dit vaartuig druk gebruik.

Behalve de „Galena" lag nog ter reede de „Tenesee" een houten kuilkorvet uit den tijd van onze „Leeuwarden". Het. is het enige schip van dat charter, dat de Amerikannsche Marine nog uit

dien tijd heeft en moet niet mank gaan aan het eerste der vier eigenschappen, die elk Amerikaansch schip kenmerken volgens een der officieren van de „Tenesee", die zeide: they can neither sail nor steam. neither fight, nor fly". Aan boord van dien bodem woei de vlag van den Schout-bij-Nacht, Commandant van het N. Atl. Eskader, waarvan steeds een schip op Colon ligt ter bescherming van de onderdanen van de Ver. Staten bij het uitbreken van eene revolutie.

Want de politieke toestand is daar in zeer labiel evenwicht. Er is steeds eene partij die regeert en eene partij die zich tegen de regeering verzet De regeeringspersonen van heden zijn de revolutiemannen van gisteren en morgen. Het is nog geen jaar geleden, dat de revolutie in volle werking was en reeds is er eene andere aan den politieken horizon. Toen de laatste opstand op hut punt stond door het Gouvernement onderdrukt te worden, werd als laatste daat der opstandelingen Colon, dat bijna geheel uit houten huizen bestaat, door hen in den brand gestoken. Het was een algemeen „sauve qui peut". Maar waarheen? vroegen de Hollanders. Want tevergeefs zochten zij naast de vlaggen der andere natiën de Nederlandsche vlag, al was geruimen tijd te voren door den Consul te Colon op last van onzen Consul-Generaal in Colurnbia naar Nederland getelegrafeerd om toch een schip te zenden. Dan naar de Amerikaansche oorlogsschepen! Maar op hun verzoek om bescherming was het antwoord, dat eigen landgenooten met moeite allen konden worden geborgen. Het einde was. dat zij op koopvaardijschepen een goed heenkomen moesten zoeken. Maar nu nog werd onze komst zeer gewaardeerd en vooral, dat er een schip kwam even groot en zwaar als die van andere natiën, welke hunne vlag in Colon vertoonen.

Bescherming door vertoon der vlag en herberging in tijd van nood is echter het enige, wat een vreemd oorlogschip hier doen kan. Want de Amerikanen hebben zich zeer onbemind gemaakt door zich in werkelijkheid met den gang van zaken te bemoeien; en toen bij dien laatsten opstand een officier der „Galena" den wal gezonden werd om met gewapende tuschenkomst te dreigen, werd hij door de belhamels gevangen gezet, terwijl twee kanonnen bij de landingsplaats werden opgesteld en aan den Commandant geschreven, dat er op den eersten gewapende den besten geschoten zou worden.

Behalve op den politieken toestand houdt de Amerikaansche regeering ook steeds een waakzaam oog op de vorderingen der kanaal werken. Aan boord van de „Tenessee" is een der officieren belast, met bij elk bezoek aan Colon een rapport over den toestand der doorgraving te schrijven. Waarschijnlijk staat dit in verband met het nog niet opgegeven plan der Amerikanen om de landengte op de hoogte van het Nicaraguameer door te graven, het Arnerikaansche Gouvernement laat trouwens ook rapporten Indienen omtrent vreemde oorlogsschepen. Daartoe kwam een der officieren bij ons aan boord, alle gegeven inlichtingen betreffende de „Atjeh" nauwkeurig noteerende.

Het tuig van de „Tenessee", die ons in grootte weinig overtrof was lichter en de bemanning zwaarder, dan die van de „Atjeh" (ee n'est past jurer gros). Maar dit was dan ook, zoover wij konden oordeelen, het eenige waarin wij moesten onderdoen. Als er bij ons een Amerikaansche sloep langs zij lag, hingen de roeiers over het boord en hielden zich bezig met kringetjes te spuwen in het water. Bij het appèl in de batterij, dat door eenige onzer officieren werd bijgewoond, stond de bemanning te praten en te lachen, zoodra toezicht ontbrak. Met de manoeuvre enterde het volk op in gescheurde hemden en opgeslagen broeken en mouwen, tot er gecommandeerd werd ze neer te doen. Bestond deze manoeuvre alleen uit bramraas neer nemen, dan nog gingen er zes man naar boven; want de bramrepen worden onder de manoeuvre genaaid en op elke ra komen 2 man om de bramra den weg te wijzen. Ook was er

weinig samenwerking tussen beide schepen, want op het Admiraalschip enterde het volk op, als het, sein geheschen werd, en dit dus door andere schepen nog niet gelezen was.

Van de gelegenheid om de werken van het kanaal te zien werd door ons allen gebruik gemaakt. Met den trein van Colon naar Panama gaande, krijgt men er al eenig idée van, doch het meest profiteerden wij door de groote gastvrijheid onzer landgenooten, die een gedeelte der doorgraving aangenomen hebben. Met de grootste welwillendheid werd al wat enigszins ziens- en vermeldenswaard was, ons door hen gewezen en verteld.
Zij zijn gevestigd te Culebra. op den bergrug, die aan de landengte van Panama hare vastheid geeft. Wat de uitgestrektheid van het werk betreft, spelen zij in de doorgraving eene zeer bescheiden rol, maar dikwijls geven kleine rollen relief aan een stuk, en dit is ook hier het geval. Door de hoogte van het terrein in de sectie (het geheele werk is in divisiën en sectiën verdeeld), waar zij werken, is hun taak moeilijker dan die van vele anderen. Met recht mogen wij dus trotsch zijn op het deel der Nederlanders, in dit internationale reuzen werk.
Het kanaal mondt in den Pacific uit op een half uur afstand van de oude stad Panama. De uitgraving strekt zich ver in zee uit, daar de baai, waarin de monding van het kanaal uitkomt, zacht glooiend overgaat in de groote diepten der stille Zuidzee. Het plan bestaat daar groote werken voor den handel en het verkeer aan te leggen. De reede is door een cyclus van eilanden beschermd tegen harden wind en moeilijke zee. Het plan was, na de Hollanders uit Culebra aan boord ontvangen te hebben, den 1sten Februari te vertrekken, maar inmiddels was Charles de Lesseps gearriveerd (zoon van Ferdinand de Lesseps), die, een bezoek aan den Commandant brengende, dezen inviteerde met eenige der officieren een tocht naar de werken te maken. Daardoor werd den 2de Februari de terugreis aanvaard. Ik kon niet nalaten mij toen af te vragen, of bij de opening van het kanaal een Hollandsch oorlogsschip tegenwoordig zou zijn. Te Colon had ik bet groote bronzen beeld gezien, dat de Compagnie Française daar had laten brengen om bij het huis van de Lesseps te plaatsen, het stelt Columbus voor, rechtopstaand met licht voorover gebogen hoofd. Zijn rechterarm strekt zich uit over het gebogen lichaam eener jonge Indiaansche, terwijl de hand met zachten dwang op haren rechterarm rust. Zijn linkerarm is gestrekt en de hand geopend als liet hij haar de keuze tusschen onderwerping uit vrijen wil of door geweld. De houding der vrouw drukt angst en weifeling uit. Zij buigt den rug en de knieën. maar heft het hoofd op; haar blik schijnt verder te reiken dan de kim, als is zij zeker van eene redding, die zij nog niet ziet komen. Bij ons vertrek nam het in mijne verbeelding andere vormen aan, Ik zag Columbus of liever een mannelijk wezen met de hielen op dezelfde lijn staan en zo dicht bij elkander als de gestalte des mans gedoogde; de voeten iets minder dan winkelhaaks geopend, beiden evenveel naar buiten gedraaid; de knieën gestrekt zonder stijfheid; het bovenlijf voorover gebogen; de armen natuurlijk en hangende, de hand ter zijde en tegen liet been; het hoofd recht en zonder gedwongenheid; de kin ingetrokken en zonder den hals te bedekken; de oogen recht vóór en vijftien passen van zich op den grond gevestigd. En naast die figuur, onder den onzichtbaren druk van het militairisme in den vorm, niet in het wezen zich buigende, de Hollandsche Maagd, ontdaan van al hare attributen. Zij buigt zich; zij buigt den rug en de knieën, maar met opgeheven hoofde. Haar houding drukt twijfel en vrees uit. Haar blik schijnt verder te reiken dan de kim, als verwachtte zij een Koninklijk Nederlandsch oorlogsschip om haar vlag te voeren, naast die der andere natiën op de reede van Colon en die, als de vlag van een der oudste zeemogendheden, eene bescheiden plaats te doen innemen in de rij der schepen, die het Panama-kanaal, aan welks doorgraving Nederlanders mede arbeiden, zullen openen voor den

wereld handel. Moge zij eenmaal niet te vergeefs uitzien!
Intusschen was het anker gelicht en de „Atjeh'' onder stoom gegaan. Weldra bleek het, dat alleen een goed stoomschip deze reis, recht in den wind bijna, met succes doen kan, want door de hooge zee en deining is het niet raadzaam volle kracht te stoomen, zoodat men met een 40-tal slagen, zooals wij deden, nog op een voldoend behoud moet kunnen rekenen. Curaçao ligt dan ook, zoals ik velen in Holland hoorde beweren, niet op den weg der schepen van Colon naar Europa, maar alleen op den weg der schepen van Europa naar het Panamakanaal bestemd, indien althans de noodige dokken, steigers, reparatie winkels en een belangrijke kolen- en watervoorraad, die nu nog alle ontbreken, den schepen aanleiding zullen geven het aan te doen. Om zijne gunstige ligging buiten den West-Indischen orkaantrek zou dit mogelijk kunnen zijn; terwijl ook de schoone haven en veilige binnenreede daartoe wel uitnoodigen

De wind nam al spoedig sterk toe, toen wij na een kort bezoek aan Puerto-Bello, één oude, vroeger zeer versterkte Spaansche stad, op eenige uren stoomens van Golon gelegen, eenige mijlen buiten den wal kwamen. Bewesten Santa-Martha, zeggen zij, die lang op de Caribische zee hebben gevaren, „waait het altijd hard", wij ondervonden dan ook een dubbel- tot dichtgereefde koelte recht op den kop. Santa Martha ligt dicht hij Kaap Aguja. Wij liepen even over de reede om te zien of er schuilplaats was tegen den hevigen wind, die ons zooveel kolen kostte, doch wendden onverrichter zake den steven. Beoosten Kaap Aguja gekomen, namen zee en wind echter weldra af. Op de reis naar Colon hadden wij hetzelfde ondervonden, ofschoon in mindere mate. Doch in het volle van de Caribische Zee schijnt de stroom veel sterker te zijn dan onder de kust; althans dit onder vonden wij en wat wij dus door verder zee te kiezen aan minder wind zouden winnen, zoude sterkere stroom doen verliezen. Veel kolen zullen deze reizen altijd kosten; wij verstookten dan oók van Curaçao naar Colon, daar ter reede en terug evenveel kolen als van Texel naar Curaçao. Den 8sten februari waren wij aldaar weder terug en geankerd in het Schottegat.

Bron: Marineblad februari 1886

Een Noord-Hollands drama (2-slot)

Te laat

In boerderij 'Houtlust' heerst grote bedrijvigheid. Jan Admiraal, die na het gevecht op de vlucht is geslagen en Henk Ranzijn, die ook op de commandopost van boer Koning heeft gezeten, weten te vertellen dat er vermoedelijk twee kameraden dood zijn: Gerard Veldman en Frans van der Zeijden. Het is iedereen duidelijk, dat de Duitsers het er niet bij laten zitten. Voor zij met versterkingen komen, moet de voorraad wapens en munitie elders zijn ondergebracht. Er is geen tijd te verliezen. Iedereen helpt mee. De wapens worden op de mestwagen van buurman Cor Over geladen, die de vracht ten slotte met zijn tractor het erf af rijdt richting boer Glijnis een eind verderop. Daar laten Admiraal en Ranzijn de hele voorraad in de gierkelder zakken. Beide mannen keren daarna terug om bij Trien de Boer van 'Houtlust' een kop koffie te drinken. Een beetje tegen de gewoonte in, want in feite moet je zo gauw mogelijk zien weg te komen. Er zijn nog een paar verzetsstrijders in huis en een onderduiker. Als er een paar opstappen om naar huis te gaan, kijkt Trien de Boer bij toeval het raam uit. Ze constateert dat het te laat is. De Duitsers zijn in aantocht.

Piet de Boer. Gefusilleerd bij de grassilo's. Foto: fam. De Boer

De herinnering van Jaap van den Berg laat geen fragment onbeschreven. 'Wij wisten dus niet wie er gesneuveld of gewond waren. Wij wisten niet dat Frans van der Zeijden gewond in het riet lag en dat de Duitsers onder leiding van de beruchte oorlogsmisdadiger - toen SD-chef - Willy Lages hem vonden en onbarmhartig aan de tand voelden. De moffen kwamen met eenpaar honderd man uit Alkmaar en Amsterdam de Schermer binnenrijden. Een heel leger. Rustenburg werd omsingeld, toegangswegen werden afgezet, op de brug installeerden ze twee granaatwerpers. Frans van der Zeijden had geen schijn van kans. Wie was bestand tegen de Duitse manier van verhoren? Frans noemde uiteindelijk de naam van "Houtlust", de plaats waar we gestart waren. De familie De Boer en de jongens onder het hooi dachten aanvankelijk nog dat ze geen gevaar te duchten hadden. Totdat de Duitsers schietend het erf op kwamen en tot grote schrik van iedereen Frans van der Zeijden naar voren duwden. Piet de Boer en Frans, met elkaar geconfronteerd, wekten de indruk elkaar niet te kennen.
De wegsnellende Dirk de Boer was het eerste slachtoffer. Hij liep achter de boerderij het erf over en werd vanaf de wegkant neergeschoten.
De Duitsers gingen op zoek naar wapens, maar vonden dus niets. De boerderij werd compleet leeggehaald, het vee afgevoerd. Trien de Boer moest na verhoor en na een heftige woorden-wisseling met een van de Duitse officieren het erf af. Met haar kinderen, een van twee jaar en een van drie maanden, keerde zij op te grote klompen, smartelijk gescheiden van haar man Piet, de boerderij de rug toe. Zij had nog gezien dat haar hele huisraad, het tafelzilver en alle andere spulletjes het huis uit waren gedragen. Even later werd Piet, samen met Johan de Jong, een andere verzetsstrijder, gefusilleerd. Trien bleef er voorlopig onkundig van. Voor de Duitsers was de gruwelijkheid van hun wraak nog niet compleet. Met hand- en fosforgranaten gooiden ze de driehonderd jaar oude boerderij in brand. Voor de jongens onder het hooi was er weinig keuze. Of levend verbranden of vluchten. Zij probeerden zich te redden door hard het land in te lopen. De Duitsers schoten hen dood. Misschien een beter lot dan later vreselijk te worden gemarteld zonder het er levend af te brengen. Een van hen, Floor Niele, struikelde vlak voor de deur en kwam om in de vuurzee.'

Achter de eg

Wat gebeurde er intussen met Jaap van den Berg zelf, met Jacob Wagenaar en Arthur Brown die nog steeds bij Koning zaten, toen ze de Duitse legerwagens hoorden langsrazen?
Jaap voelde dat hij daar weg moest. Ze hadden er ook een schuilplaats, maar de ruimte was te klein.

Van den Berg: 'Ik wilde weg. Jacob Wagenaar en Arthur wilden dat ook. Jacob ging naar de familie Jansen, buren van Koning. Ik denk dat daar een dokter is geweest om hem te behandelen. Piet Brunekreef - voor ons heette hij Piet III - ging naar Adriaan van Splunter. Voor Arthur, de Amerikaan, en voor mij spande Annie Koning een paard voor een eg en zo, als boeren, liepen we naast de eg door het land. Het zou te veel zijn opgevallen als we met Piet III waren meegegaan naar Van Splunter, ook vanwege Arthur die we hadden opgedragen te doen alsof hij doof was. Doofstom zeiden ze toen nog. Uiteindelijk scholen we weg langs de slootkant

tot het donker was. Annie bracht ons daar eten en drinken. Daarna gingen we ook naar Van Splunter, waar we in het stro sliepen en vandaar naar Kieft in Grootschermer. We moesten weer gehergroepeerd worden, want het werk ging door. Over wat er was gebeurd spraken we niet meer. Opzettelijk niet. Dat gebeurde nooit. Je zou ooit ergens in een gesprek iets los kunnen laten en dat werd dan misschien weer doorverteld. De latere dood van Jacob Wagenaar is mede het gevolg geweest van gepraat. Het was een publiek geheim, dat hij zijn duim was kwijtgeraakt bij het drama van Rustenburg.

Toen wij samen op Nieuwjaarsdag het bevolkingsregister van Akersloot zouden weghalen, we hadden dat eerder al in andere plaatsen gedaan, omsingelden de Duitsers de boerderij van Arie Frans, waar Jacob zat ondergedoken. De Duitser die binnenkwam, stapte op Jacob af, greep zijn hand en hield die bij het rode licht. Jacob wist nog naar buiten te komen. Ze schoten hem in zijn rug. Hij raakte verlamd en werd overgebracht naar het hospitaal van de Kriegsmarine in Heiloo. We hebben er nog over gedacht om hem te bevrijden, maar in de praktijk bleek dat onuitvoerbaar. Hij werd dag en nacht bewaakt. Toen hij weer kon praten, werd hij overgebracht naar de Euterpestraat in Amsterdam. Alles wilden ze van hem weten natuurlijk want hij wist veel, maar wij zijn ervan overtuigd dat hij niets heeft verteld. Wat moet die man geleden hebben. Later fusilleerden ze hem in Breukelen. Zijn zwager Arie Frans kreeg tijdens zijn verhoor een nekschot, omdat hij een hand naar zijn neus bracht. Er was hem gezegd dat hij zijn handen op tafel moest houden.'

Dirk de Boer. Gefusilleerd in de boomgaard.

Na de arrestatie van Jacob Wagenaar werd Jaap van den Berg als de nieuwe leider aangesteld. Weer later kreeg hij de functie van sectie-commandant van drie pelotons, elk elf man. Het werk ging dus door, onder moeilijke omstandigheden, want de Duitsers patrouilleerden intensiever dan ooit. Bij boer De Kroon tussen Ursem en Schermerhorn lagen verschillende soorten wapens. Een aardappelschuit met dubbele bodem bracht ze naar Amsterdam. Met de wapens die nog in de gierkelder lagen bij Glijnis, zaten de mannen in hun maag. Die moesten weg. Het was oktober en dan gaan de koeien op stal. Glijnis had die kelder nodig.

Van den Berg: 'We hebben toen heel wat wapens en munitie ondergebracht in de kerk van Stompetoren. Via de toren naar de balken in het schip. Dat zijn eigenlijk maar dunne latjes. Ik heb toen voor het eerst van mijn leven een dominee horen vloeken. Dat was dominee De Jong, een zwager van professor Schermerhorn. Hij stootte zijn kop toen wij 's avonds die kisten naar boven brachten, 's Zondags als hij preekte en het orgel begon te spelen, dan stond hij met het zweet in zijn handen op de preekstoel, bang dat de zaak naar beneden zou donderen. Het spul kon daar natuurlijk niet blijven liggen. Een deel hebben we toen opgeslagen in de molen van een oude koloniaal in Grootschermer. De rest laadden we op de platte boerenwagen van Adriaan van Splunter. De hele zaak werd afgedekt met spullen uit het noodhospitaal en zo gingen we naar Alkmaar. Adriaan en ik op de bok. Adriaan constant vrolijk fluitend, wat mij geweldig irriteerde.

Via de Friesebrug kreeg je toegang tot de stad. Maar die brug werd voort-durend bewaakt, die konden we niet gebruiken. We moesten over een vlotbrug. Die ligt op het water en loopt eerst omlaag en aan de andere kant weer omhoog naar de wal. Op die korte helling kon het paard de vracht niet meer trekken. De wagen schoot achteruit tegen de railing. Daar stonden we. Een paar mannen die daar altijd rondhingen, vroegen we om te helpen.
Dat deden ze. Onze eigen bewaking op afstand konden we niet inschakelen, want een van die kerels was een NSB'er. Die zei: "Daar zit heel wat anders onder." Ik antwoordde: "Het is voor de bewoners van bejaardentehuizen. Die mensen hebben ook honger. Er zitten aardappelen onder." Enfin, in hartje centrum van Alkmaar konden we ten slotte de zaak afladen en opbergen in een wijnhuis.'

Tabletjes

Het gaat in dit verhaal om het drama van Rustenburg. Jaap van den Berg is de enige overlevende die het vuurgevecht kan navertellen. Na dit interview wil hij er in het openbaar niet meer over praten. Toen ik hem belde over eventuele correcties, vertelde hij na ons gesprek weer slapeloze nachten te hebben gehad. Niettemin vindt hij het belangrijk dat de geschiedenis van de illegaliteit in Noord-Holland meer aandacht krijgt dan tot nu toe het geval is geweest. Als eerbetoon aan de gezinnen die hem en zijn makkers onderdak verschaften, en aan de koeriersters die zo'n belangrijke rol vervulden in de oorlog. De opdrachten waren vaak hachelijk, de risico's gigantisch. IJzingwekkend was de stunt om 's nachts de springstof weg te halen onder de PTT-kantoor in Alkmaar, dat heel Noord-Holland bediende. Onder de ogen van de Duitse bewaking haalde Jaap met een paar anderen het trotyl onder het gebouw vandaan, stopte het spul in een zak en liep daarmee de volgende morgen om zes uur doodgemoedereerd naar Stompetoren, waar hij het spul, dat dezelfde kleur heeft als meel, onderbracht bij een bakker. Geregeld gaf Jaap wapeninstructies en oefenden hij en zijn mannen in de buurt van de Duitse schietbanen, zodat het de vijand niet opviel wie er in feite aan het schieten waren. En soms moesten er mensen worden geliquideerd. Over dat onderwerp rept Jaap verder met geen woord.

Zwijgen was in die tijd trouwens een groot goed. Hij zegt: 'We waren geen praters maar doeners. Maar je kon niet overmoedig zijn. Je moest er altijd rekening mee houden dat je gepakt werd. Op het laatst, vanaf 1944, kreeg je twee tabletjes cyaankali. Als je tijdens verhoren verschrikkelijk werd uitgewrongen, dan waren er die tabletjes. Wie zegt mij of ik ooit mijn mond had kunnen houden? Wagenaar heeft het gedaan, verschillende andere jongens ook. Die zijn zo standvastig geweest. Ik kan niet zeggen of ik dat ook had gekund. Waar ligt je pijngrens?'

HET VERSCHRIKKELIJKE VERHAAL VAN TRIEN DE BOER-STAM

Trien de Boer-Stam woont in Bergen. Ik nodig haar uit mee te gaan naar Stompetoren, naar de plek waar drieënvijftig jaar geleden haar man en een illegale medestrijder werden gefusilleerd, waar haar schoonvader, andere jongens uit de illegaliteit en onderduikers op hun vlucht als beesten werden neergeknald en waar haar geliefde boerderij 'Houtlust' door de Duitsers met de grond gelijk werd gemaakt. Na de oorlog, in 1948, nam Trien de Boer op dezelfde plek de nieuw herbouwde boerderij in gebruik, die zij sindsdien drieëntwintig jaar lang als veehoudster bestierde en waar zij tegelijkertijd de dubbelrol vervulde van vader en moeder voor haar oudste zoon Dick en voor Ad, haar jongste. Op het erf waar de Duitsers zo gruwelijk huishielden, wacht

de fotograaf. Het is fris, grijze wolken jagen langs de hemel, het riet langs de Zuidervaart gaat gebukt onder de wind. Hier is het gebeurd. Ik huiver. Een andere boerin, die nu met haar gezin de boerderij bewoont, nodigt ons uit voor een kop koffie. Trien de Boer kijkt binnen even rond en heeft dan weinig aandrang nodig om haar verhaal te vertellen. Dat heeft te maken met de omstandigheid dat haar verdriet zich jarenlang in haar heeft vastgezet en dat zij tot vorig jaar nog geen traan had gelaten.

Trien de Boer-Stam voor de herbouwde hoeve 'Houtlust' aan de Zuidervaart in de Schermer 1997. Foto: Dirk Buwalda

Als ik haar bruine ogen zie, denk ik aan voormalig SD'er Willy Lages, die op de ochtend van de elfde oktober 1944 van Rauter, de hoogste Duitse politiechef in Nederland, opdracht kreeg iedereen op de boerderij zonder uitzondering dood te schieten.
Diezelfde ogen lieten Lages geen moment los, toen hem in 1949 voor de Bijzondere Raad van Cassatie een lange reeds wandaden werd aangewreven. Trien had er zich geestelijk op voorbereid. Ze zou niet huilen, maar hem wel tijdens haar getuigenis blijven aankijken. Willy Lages was er uiteindelijk niet tegen opgewassen. Hij draaide zijn hoofd weg van de blik die als een vlijmscherpe bajonet door zijn ziel sneed.
Het geheugen van Trien de Boer liet haar destijds geen moment in de steek. Alle beelden van die tragische gebeurtenis stonden en staan nog altijd tot in detail op haar netvlies. Ze krijgen de laatste tijd zelfs scherpere contouren. Aan haar manier van doen valt overigens niet af te lezen dat trauma's pas nu bezit van haar nemen. Of het zou de vloedgolf aan herinneringen moeten zijn, die ze over mij uitstort. Haar gezicht heeft een goedlachse uitdrukking. Met haar 79 jaar straalt ze van levenslust en is het begrip 'oud' niet op haar van toepassing.

Trien de Boer met haar kinderen Ad (links) en Dirk in 1944. Foto: familie de Boer.

Als ik even naar buiten kijk, probeer ik mij voor te stellen hoe groot de schrik moet zijn geweest, toen Trien de colonne Duitsers langs de weg zag verschijnen en halt zag houden voor 'Houtlust'.
Toen ze zag hoe een *Polizist van* de *Grüne* aanlegde en schoot op iets of iemand, zonder te weten dat haar schoonvader werd gedood. De Duitsers schreeuwden dat iedereen naar buiten moest komen. Daar stonden ze dan: Piet en Trien de Boer met hun beide kinderen, de dochter van een geëvacueerd gezin uit

Beverwijk en Johan de Jong, zogenaamd los arbeider. Op dat moment arriveerde een rij auto's. Toen Willy Lages uit de voorste wagen stapte, zei Piet: 'Nu komt het erop aan.' Lages vroeg aan Piet of hij de baas was. Piet knikte bevestigend. Hij werd meegenomen voor verhoor. Daarna was Trien aan de beurt. Lages zei: 'Zeg tegen je man dat hij om Godswil de waarheid zegt, anders gebeuren hier rare dingen.' Trien bracht het over met een kleine toevoeging. Ze zei: 'Ik moest zeggen dat je om Godswil de waarheid spreekt, anders gebeuren hier rare dingen.' Voor Piet was het duidelijk dat zij hem aanraadde niets te vertellen, net zo min als zij iets had gezegd.

De Duitsers waren woedend en scholden haar uit voor 'lelijk rotwijf.' Een andere officier had haar eerder toegebeten Piet te bewegen te vertellen waar de wapens en munitie verborgen waren. Trien had hem strak aangekeken en gezegd dat ze nooit wapens en munitie in huis hadden gehad.

Naoorlogs eerbetoon van de Binnenlandse Strijdkrachten onder leiding van Nico Waterdrinker. Foto: fam. De Boer.

Lages kwam opnieuw naar haar toe en vroeg: 'Heb je kinderen?' 'Ja,' antwoordde Trien.
'Hoeveel?'
'Twee.'
'Hoe oud?'
Trien wees naar Dick, die zorgeloos met twee kleine poesjes speelde.
'Nein, nein die,' riep Lages en hij wees op de kinderwagen.
'Die is drie maanden.'
Lages keek van Trien de Boer naar de slapende baby en weer terug naar de moeder. Hij aarzelde lang en zei toen: 'Pak je kinderen en verdwijn.'
Trien vroeg: 'Waarom moet ik weg?'
Lages: 'Er moet hier ruimte komen.'
Trien: 'Waar moet ik heen?'
'Je hebt hier toch een schoonmoeder?' Pas later besefte Trien dat hij niet gesproken had van schoonouders.
Ze vroeg: 'Mag ik dan eerst wat kleren halen voor de kinderen? Ze zijn drijfnat.'
'Nein,' beet Lages haar toe. 'Schiet op.'
Trien liep langs de dors en zag Piet staan praten met een Duitser. 'Dag Piet,' zei ze. Hij draaide zich om en vroeg: 'Waar ga jij naartoe?'
'Ik moet hier weg, want ze zeggen dat er ruimte moet komen.' 'Trek Dick zijn klompjes aan,' riep hij. Trien knikte en zei: 'Ja, straks wel.'
Het waren de laatste woorden die ze met elkaar wisselden, zo gruwelijk alledaags, zo zonder een flintertje afscheid. Trien liep met haar kinderen langs de stapels huisraad en dierbare spullen (waaronder haar trouwjurk) die nat regenden op haar erf. Tomeloze woede en drift voelde ze in zich een uitweg zoeken. Ze pakte een dikke officier bij zijn armen en schudde hem heftig door elkaar. Ze schreeuwde: 'Denken jullie zo de oorlog te winnen met huizen van burgers te plunderen? Nooit, nooit en nooit.' De officier was te verbijsterd om iets terug te doen.

Trien besefte jaren later pas wie hij was: Viebahn, de beruchte Silbërtanne-moordenaar, die even later ook haar man en Johan de Jong met een nekschot om het leven bracht.

Op 14 mei 1945 werden op de plek waar de Duitsers de boerderij platbrandden, de gevallenen herdacht. Foto: Trien de Boer-Stam, de jonge boerin van 'Houtlust', bekijkt het lint van een bloemstuk. Links van haar haar zoontje Dirk, haar broer en haar grootmoeder. Op de achtergrond een peloton van de Binnenlandse Strijd-krachten. Middenvoor kapitein Van Eekelen.
Foto: fam. De Boer.

Op te grote klompen schuifelde Trien met haar kinderen de weg op. Aan de overkant stond de machteloze Alkmaarse brandweer, die van de Duitsers niet mocht ingrijpen. Toen ze even later opzij keek zag zij in de berm het lichaam liggen van haar schoonvader. Ze liep verder, verdoofd. Zij bracht haar kinderen onder dak en keerde terug naar de boerderij, op dat moment één grote vlammenzee die een verschroeiende hitte verspreidde. Trien wilde zich ontfermen over het lichaam van haar schoonvader. In de boomgaard zag ze een tweede dode, een van de jongens die op de vlucht was neergeschoten. Ds. De Jong van Stompetoren en een van de evacués begeleidden haar verder, toen ze in de richting liep van de grassilo's. Er lagen drie dode lichamen. Een van hen was Piet, zijn vuisten gebald. Trien dacht dat ze viel, maar ze bleef overeind. Tot op de dag van vandaag.

Bron: December 1997
DE OPMAAT .

PAUL VAN BECKUM

==========

Bot in de war met goede bedoelingen

Eenzijdige spijtbetuiging doet de geschiedenis Indonesië en Indië-veteranen onrecht.

De eenzijdige spijtbetuiging van minister Bernard Bot van Buitenlandse Zaken voor het Nederlandse politieke en militaire optreden in de periode 1945-1949 doet de geschiedenis van de Indonesische onafhankelijkheid en de positie van de Nederlandse Indië-veteranen, onbedoeld, onrecht. Dat betoogt Hans van Baaien.

Bot is een kind van Indië en heeft de Japanse kampen aan den lijve ondervonden. Zijn emotionele betrokkenheid bij Indonesië is daarom te begrijpen, maar de eenzijdige spijtbe-tuiging doet de geschiedenis, onbedoeld, onrecht. Ook de toekomstige betrekkingen tussen beide landen zijn daarmee niet gediend. Integendeel.

Een politicus mag geen onduidelijkheid scheppen en dat is, wederom onbedoeld, precies wat er gebeurd is. Reden voor de WD om de minister schriftelijk tekst en uitleg over zijn uitspraken te Den Haag en te Jakarta te vragen om de erkenning van de inzet van de Nederlandse militairen bij herstel van recht en orde in het toenmalige Nederlands-Indië expliciet zeker te stellen. Hierdoor moet de noodzakelijke duidelijkheid worden gegeven over de officiële uitleg van de geschiedenis door de Nederlandse regering. Hiertoe een voorzet.

„Minister Bot past expliciete erkenning van onze Indië-veteranen, die voor het overgrote deel voor hun nummer zijn opgekomen. Zij hadden en hebben part noch deel aan de naar binnen gekeerde Haagse politieke verwerking van de geschiedenis van de Indonesische onafhankelijkheid. Zij hebben zich destijds ingezet voor het beschermen van mensenlevens en hebben veel feed voorkomen. De rest is voer voor historici." **Foto ANP**

Acceptatie

Nederland, dat volgens het destijds geldende volkenrecht de soevereiniteit over de archipel toekwam, was na de oorlog genoodzaakt diens gezag te herstellen en haar onderdanen te beschermen. Met het herstel van de oude koloniale verhoudingen had dat niets van doen. Reeds op 7 december 1942 had koningin Wilhelmina vanuit Londen verklaard dat Neder lands-Indië, na de oorlog, binnen het verband van het Koninkrijk zelfstandig zou kunnen worden.

De Nederlandse militairen en burgerambtenaren, die zich vanaf de uitroeping van de republiek Indonesië op 17 augustus 1945 tot de officiële overdracht van de soevereiniteit op 27 december 1949 voor orde en recht in het latere Indonesië hebben ingezet, zijn wij dank verschuldigd. Hun inzet verdient blijvende erkenning.

Het aanvaarden van 17 augustus 1945 als de officiële datum van de Indonesische onafhankelijkheid staat dat niet in de weg. De aanvaarding van deze datum is de acceptatie van de loop van de geschiedenis, zoals die toentertijd niet kon worden voorzien. Vele Nederlandse bewindslieden, hun ambtenaren en leden van de Staten-Gene- raal hebben in het verleden de receptie van de Indonesische ambassadeur te Den Haag op 17 augustus bezocht en daarmee deze datum de facto erkend.
Het feit dat minister Bot de zestigjarige herdenking van de Indonesische onafhankelijkheid in Jakarta in het presidentieel paleis afgelopen maand bijwoonde is hoogstens van symbolische, niet van feitelijke of juridische waarde. Wel relevant is diens opmerking dat 17 augustus nu ook in morele zin door Nederland wordt erkend.

Capitulatie

Evenzeer relevant is zijn eenzijdige spijtbetuiging voor het Nederlandse militaire optreden na 17 augustus 1945. Idem zijn verklaring dat Nederland daarmee aan de verkeerde kant van de geschiedenis was komen te staan. Wat heeft minister Bot hiermee willen uitdrukken? Welke implicaties hebben zijn woorden? Wat betekenen zij voor de erkenning van de Nederlandse militairen en burgerambtenaren in de periode 1945- 1949? Wat is het verschil tussen het betuigen van spijt en het maken van excuses, hetgeen de
minister nadrukkelijk zei niet te hebben gedaan, en wat is het onderscheid tussen het aanvaarden in plaats van het erkennen van 17 augustus 1945?
Minister Bot is zowel bij de herdenking van de Japanse capitulatie op 15 augustus te Den Haag als bij zijn toespraak op het Indonesische ministerie van Buitenlandse Zaken te Jakarta op 16 augustus met zijn eigen goede bedoelingen in de knoop geraakt. In Indonesië bestaat voor spijt, laat staan voor excuses van Nederlandse zijde weinig tot geen belangstelling. Het verschil tussen aanvaarding en
erkenning van 17 augustus 1945 ontgaat de nieuwe generatie Indonesiërs geheel.
De aanwezigheid van minister Bot bij de viering van zestig jaar Indonesische onafhankelijkheid te Jakarta heeft vooral in Den Haag indruk gemaakt. Het is de minister ontgaan dat met de door hem, wederom onbedoeld, geschapen onduidelijkheid aan de inzet van Nederland in de periode 1945-1949 onrecht is gedaan. De minister dient dat recht te zetten.

Inspiratie

Hem past daarom expliciete erkenning van onze Indië-veteranen, die voor het overgrote deel voor hun nummer zijn opgekomen. Zij hadden en hebben part noch deel aan de naar binnen gekeerde Haagse politieke verwerking van de geschiedenis van de Indonesische onafhankelijkheid. Zij hebben zich destijds ingezet voor het beschermen van mensenlevens en hebben veel leed voorkomen. De rest is voer voor historici.
De WD heeft reeds eerder vóorgesteld dat de parlementen van Indonesië en Nederland tot een gestructureerde samenwerking komen, zoals dat ook met
de staten van de Nederlandse Antillen en Aruba het geval is en mogelijk met Suriname staat te gebeuren.
Wederzijdse erkenning van het gedeelde verleden met zowel de goede als de slechte kanten, respect voor elkaars bedoelingen en een opgeruimd gemoed kunnen inspiratie opleveren om in de toekomst nauwer samen te werken. Eenzijdige spijtbetuigingen passen daarin niet.
De auteur is woordvoerder Buitenlandse Zaken van de WD- Tweede-Kamerfractie.
Bron: Knipsel uit het Reformatorisch Dagblad

overal

’t Was stil in huis en ik had slaap; de avond tevoren was het laat geworden en nu had ik de wacht in huis tot half een.
Ik benijdde al de anderen, die naar hun hut waren gegaan en nu al heerlijk onder de wol lagen.
Merkwaardig, dat je op zulke momenten altijd denkt aan menschen, die het beter hebben dan jij, waarom nu niet gedacht aan de anderen, die ook pas over twaalven van dienst kwamen en de Marva’s die om twaalf uur weer op moesten zijn?
De regen kletterde tegen de ruiten, een flinke Noordwester rukte aan ramen en deuren, de wind gierde door het zijstraatje en huilde in de schoorsteen, een echte najaarsstorm.
De laatste Marva was binnen! Half een!
Eindelijk kon ik de deur sluiten en m'n kooi opzoeken.
Haastig ontkleedde ik me op de badkamer, die vol lag met boombladeren, die door het kapotte raam naar binnen waren gewaaid. Dan strekte ik me behaaglijk uit onder de dekens en was niet van plan er voor overal weer uit te komen. Maar dat zou anders loopen!
Net had ik den slaap te pakken of ik werd opgeschrikt door geroezemoes van stemmen.
Veel aandacht besteedde ik er niet aan, ’t raam was door den wind opengerukt, nu, dat konden de anderen, die wakker waren wel even sluiten. Ik draaide me weer lekker om.
Maar ’t praten werd luider om het lawaai van den storm te kunnen overstemmen.
Daar moest ik het mijne van hebben. Met tegenzin sprong ik er uit. Ik aanschouwde geen groote ramp van een half ineengestorte kamer, maar wel was er iets over boord geslagen, nl. de ijzeren sluiting van het raam, dat nu onmogelijk dicht te krijgen was.
Bovendien brak er nog een hoosbui los, zoodat we in de drup stonden, doordat de bovenraampjes allang den geest gegeven hadden. Met behulp van touwen en het handvat, dat in tact gebleven was, probeerden wij met ons vijven den boel weer te sluiten, maar dat viel lang niet mee! Gerda zette zelfs haar been tegen den raampost om meer kracht te kunnen zetten.
Ten slotte was het raam dicht, maar met zijn drieën moesten wij het toch vasthouden, want bij eiken rukwind sloeg het bijna weer open.
We besloten elkaar af te lossen. Drie man aan de touwen en twee reserves.
Inmiddels kon er op een oplossing gezonnen worden.
Het wachtschip „Medusa” opbellen?
Een timmerman? Wat begin je in zoo’n storm. Nee, maar niet onnoodig menschen halen, misschien konden we er zelf iets aan doen.
Eén ding was zeker, de heele nacht konden we zoo niet blijven staan.
We kregen het koud en een voor een gingen we dan ook onzen regenjas of peignoir aantrekken. Wat een ellende. Een oogenblik dacht ik aan de menschen, die op zee zaten en aan de kleine vaartuigen, die als een speelbal van de golven heen en weer geslingerd zouden worden. Op Texel schoot af en toe een vuurpijl omhoog en flikkerden een paar lichten.

Een half uur lang hadden wij nu elkaar al afgelost, toen de twee reserves in slaap gesukkeld waren. Maar met drie man was het niet langer te doen; het touw sneed door onze handen en wij verlangden ook naar bed. Wij konden het raam wel aan een der kooien vastmaken!
Maar de eigenares protesteerde hevig, ze voelde er weinig voor met kooi en al uit het raam geslingerd te worden.
Ten slotte maakten we het met dunne en dikke touwen vast aan de schuifdeuren, die een stap van het venster aflagen. 't Ging moeilijk, maar het lukte toch.
Op hoop van zegen, dat alles goed afliep en de touwen het ten minste tot den volgenden morgen zouden houden. Aan de mogelijkheid, dat ze afknapten, dachten wij maar liever niet.
Ergens wees de klok twee uur! Vermoeid en verkleumd doken we den koffer in.
Gelukkig zijn de touwen niet gebroken!

Den Helder, October 1946.

ONGELUK AUGUSTA BELL 223

Ik heb er een tijd over nagedacht om het volgende verhaal te schrijven. Door sommigen werd ik benaderd of ik iets van deze crash wist. Het is lang geleden, maar het toeval hielp mij een beetje.
Ik kwam er namelijk achter dat ik reeds sinds lange tijd op een woonboot woon waar dit zich zeer dichtbij heeft afgespeeld.

Ik ging eens informeren bij mensen in de buurt of zij zich er nog iets van konden herinneren. Samen met de verhalen van hen en wat ik al wist, had ik al een aardig idee wat er was gebeurd. Maar gezien de trieste afloop van het geheel zag ik er toch van af om het op papier te zetten. Ik dacht dan aan de nabestaanden van de omgekomen vlieger Adjudant Onderofficier Vlieger (AOOV) A.J. (Toon) van Dun.

Via Facebook ben ik onlangs toevallig met de zoon van Toon, genaamd Ton van Dun, in contact gekomen. Na dit contact hebben wij bij mij thuis een ontmoeting gehad. Hij heeft mij voorzien van veel documenten en liet mij weten dat hij er geen bezwaar tegen had dat ik een verhaal zou plaatsen. De gegevens van Ton bevatten veel technische informatie, alsmede die van diverse getuigen. Ik begeef me echter niet op het gebied van de techniek, de vlieg-omstandigheden en mogelijke oorzaak van het ongeluk. Daar voor mis ik de nodige kennis.

Berichten uit de media van die tijd hebben velen al gelezen en plaats ik, omdat zij misschien meer duidelijkheid verschaffen, daarom wel.

HET VERHAAL
Op 4 mei 1964 begon een driekoppige bemanning aan een oefenvlucht met de Augusta Bell 223. De bemanning bestond uit de vlieger/leerling LTZ1 van Vlijmen, vlieger/instructeur AOOV van Dun en boordwerktuigkundige (meccano) Vliegtuigmaker 1 Steman.
LTZ van Vlijmen beschikte over ruime ervaring op vaste vleugel vliegtuigen. Het was zijn

vierde familiarisatie vlucht op dit type.

AOOV van Dun had, hij vloog vanaf 1943, uiteraard ook heel veel ervaring op andere types. Ook vloog hij al geruime tijd op de Bell. De vliegervaring van Toon Steman in die tijd weet ik niet. Hij is later een goede vriend van mij geworden en wij hebben samen zelfs nog op de Orion gevlogen. Hij heeft over dit voorval nooit met mij gesproken.

DE VLUCHT

De bewuste Augusta Bell

Zij vlogen diverse circuits en autorotaties in verschillende configuraties. Tijdens de laatste nadering viel na een vreemd geluid en een doffe plof het vermogen van de motor weg. Ze zaten toen op drie à vierhonderd voet. Ze hadden een noordelijke koers, ongeveer gelijk aan de Oude Rijn waaraan zij soms evenwijdig en soms boven vlogen, met een snelheid van 70 knopen. De besturing werd direct over genomen door de instructeur. Deze wist een aantal huizen, een vuilnisbelt en enkele woonboten te ontwijken. Maar hij kon, misschien ook mede daardoor, niet voorkomen dat de helikopter met hoge daalsnelheid het water raakte en werd vernield.
Men vermoedde dat zowel de lage snelheid als de geringe hoogte een geslaagde autorotatie (noodlanding) onmogelijk hadden gemaakt. Ook verklaarden meerdere ooggetuigen dat de hoofd rotor zeer langzaam draaide of zelfs nagenoeg stil stond. Eveneens is de toen harde wind misschien van invloed geweest.

De impact werd door verschillende mensen waargenomen. Enkelen van hen kwamen direct in actie. Drie bewoners van de woonboten sprongen te water om de mannen te helpen. Zij wisten van Vlijmen en Steman te redden. Helaas kwam Toon van Dun om het leven. Ik plaats hierna, zoals ik al zei, enkele verhalen van de redders uit de media van toen. Ook voeg ik wat foto's toe.

Wrakstukken 223

Het verhaal van de redders

Drie redders halen met moeite twee personen uit wrakstukken

De drie koene redders. Van links naar rechts, tweede luitenant Timmermans (25), huisvrouw B. van der Berg-Klazinga (23) en pottenbakker J. van der Werf (33).

(Foto J.D./Holvast)

Bittere teleurstelling: piloot toch gedood

(Van een onzer redacteuren)

Een „Agusta-Bell"-helikopter van de Koninklijke Marine is gistermiddag tijdens een instructievlucht vlakbij het vliegveld Valkenburg in de Oude Rijn gestort. De piloot, adjudant onderofficier vlieger A. J. van Dur (43) uit Katwijk aan den Rijn vader van drie kinderen, kwam daarbij om het leven.

Door snel ingrijpen van drie bewoners van de woonarkhaven 'De Krom', welke ternauwernood aan een ramp ontsnapte, konden de twee andere inzittenden gewond, maar levend uit de vele wrakstukken worden gehaald. Luitenant ter zee der eerste klasse R. van Vlijmen werd naar het Academisch Ziekenhuis in Leiden gebracht, terwijl de vliegtuigmaker der eerste klasse P. A. J. Steman in de ziekenboeg van het marinevliegkamp „Valkenburg" werd opgenomen.

Het tragische ongeval gebeurde om even over half drie. Kort tevoren was de „Agusta Bell" van het marinevliegkamp opgestegen voor een instructievlucht. Door onbekende oorzaak ging het plotseling hoogte verliezen en sloeg met een enorme klap te pletter op het wateroppervlak op enkele tientallen meters van de woonarkhaven, waar zo'n vijftien woonschepen ligging hebben gevonden.

Pruttelen

„Ik hoorde een motor pruttelen als van een auto, die zonder benzine komt te staan. En meteen daarop die verschrikkelijke klap op het water", vertelde de 25-jarige tweede luitenant D. P. H. Timmermans, sportinstructeur, die daar woont. Hij keek uit het raam en bedacht zich geen moment. Meteen dook hij van zijn woonboot het koude water in. Twee andere bewoners van schepen deden hetzelfde: mevrouw B. van der Berg-Klazinga (23) en de 33-jarige pottenbakker J. van der Werf. Mevrouw Van der Berg zwom vliegtuigmaker Steman te hulp, die bijna midden in de rivier nog vastgebonden in zijn stoel ronddreef. Intussen ontfermden de heren Timmermans en Van der Werf zich over luitenant ter zee Vlijmen, die — eveneens vastgebonden in een stoel — onder een van de rotorbladen klem zat. Terwijl luitenant Timmermans het blad optilde, trok de heer Van der Werf de gewonde officier weg. Met vereende krachten werden de gewonden op het droge gebracht, waar hun wat cognac werd gegeven. De koene redders konden helaas niet goed wijs worden uit het gestamel van de mannen, die zij uit het water hadden opgevist. Zij dachten, dat er niemand in de wrakstukken was achtergebleven. Hun teleurstelling was groot en bitter, toen een klein half uurtje later bleek, dat adjudant-vlieger Van Dun nog tussen de wrakstukken zat en door verdrinking om het leven was gekomen. „Ik weet echt niet meer, hoe het allemaal precies is gegaan. Het ging zo snel. Ik zag een man drijven en ik moest er naartoe. Later heb ik mijn broek en sloffen hier ergens teruggevonden", vertelde mevrouw Van der Berg ons.

De heer Van der Werf had uren later nog pijn in zijn maag van de schrik. „Maar ik moet er niet aan denken, wat er had kunnen gebeuren, wanneer dat toestel op onze woonarkhaven terecht was gekomen. Volgens mij moet die vlieger dat ook hebben geweten."

De „Agusta-Bell" helikopter wordt voornamelijk gebruikt voor algemene transportdoeleinden en voor de Opsporings- en Reddingsdienst.

Men verzekerde ons van Marinezijde, dat het gepruttel, dat een van de ooggetuigen heeft gehoord niet van de motor afkomstig kan zijn geweest, dat het toestel, dat is uitgerust met één hoofdrotor en één staartrotor, straalaandrijving heeft en geen geluid maakt als de motor uitvalt. Wanneer zoiets gebeurt is het technisch nog bestuurbaar. De instructievlucht was bedoeld om luitenant ter zee Vlijmen, die zowel het vlieg- als het waarnemingsbrevet bezit, vertrouwd te maken met deze helikopters.

Onderzoek

Een commissie van onderzoek, samengesteld uit deskundigen van de Rijks- en de Marineluchtvaartdienst is vanochtend met het onderzoek naar de oorzaak van het ongeluk begonnen. De wrakstukken van de helikopter zijn opgevist en naar Valkenburg overgebracht, waar zij in een hangar zo goed mogelijk zullen worden aaneengepast.

De toestand van luitenant ter zee Vlijmen, die een dijbeen heeft gebroken, was vanochtend redelijk goed en die van vliegtuigmaker Steman zonder meer goed. Het stoffelijk overschot van adjudant Van Dun zal vrijdagochtend in Katwijk aan den Rijn ter aarde worden besteld na een uitvaartdienst om tien uur in de parochiekerk.

WORDT VERVOLGD

DE SCHEEPSKIP.

„Meneer”, zei de hofmeester tegen den gamellechef, „vindt U het goed dat wij de laatste kip sparen, al is het graatjes-dag?” Dat beest is een wonderkip en niet voor den pot geboren, dat dier is een genie”.

De gamellechef, die den hofmeester als fantast kende, antwoordde sceptisch: „Een kip is al niet slim, maar een ajam is nog dommer. Wat voor kunstjes heeft het beest dan vertoond”. „Hij lag op het blok, meneer; ik wou hem net den kop afslaan en toen greep hij een voorbij rennen den kakkerlak, hoewel ik hem stevig op het blok gedrukt had. Nou toen heb ik hem naar de aardappelkist gebracht, waarin het krioelt van kakkerlakken en binnen het uur had hij ze er allemaal uitgepikt.” „Denk je, dat hij ook de sepen zou kunnen opruimen?” „Geheid zeker, meneer.” De hofmeester had zijn kip niet overschat.

De sepen, die ’s nachts ruischte van de kakkerlakken, mestte het dier keurig uit en inmiddels werd het zoo tam, dat het overal aan dek en door het schip liep en zich door iedereen liet vangen en aaien.

De kip werd natuurlijk zoo vet als modder, maar erkend moet worden, dat zij een goede jager bleek, al verslond zij maar een deel van den buit. In de hutten, zelfs in het verblijf van den commandant hield zij opruiming, maar bij den commandant greep zij te hoog, het zijn nu eenmaal sterke beenen, die weelde kunnen dragen.

De Ouwe wilde het dier niet in de kajuit hebben en zijn hofmeester joeg het er altijd uit. En zoo

gebeurde het, dat op een regenachtigen dag de kip een oppertje zocht in de kajuit en een kakkerlak zag loopen over de tafel, waarop een juist gereedgekomen minuutblad onder dekvellen lag uitgespreid (het verhaal speelde op een opnemer). De kip fladderde op de tafel, kreeg de kakkerlak in het nekvel, pikte hem aan flarden, dat de fondant er uitspoot en deed wat een kip doet; zij krabde eens flink in het papier, alsof zij de aarde omwoelde, zoodat de dekvellen de mooie kaart niets meer baatte.

Ik spaar U de reactie van den commandant, toen hij de hopeloos bedorven kaart terugzag.

Ik vermeld alleen, dat de kip ter dood veroordeeld werd en de hofmeester van den commandant zich onwillig als beul aanbood.

Hij haalde er echter de woede van de heele equipage mee op den hals en eerst recht die van den hofmeester van de longroom.

Het is bijna ongelooflijk, doch in het uurtje waarin het leven van de kip aan een draad hing was er een stemming aan boord, die den goeden geest voor lang dreigde te bederven.

De oudste officier peilde deze gelukkig bijtijds en had een woordje met den Ouwe, die toen de doodstraf veranderde in levenslange verbanning.

En zoo zou de kip op het ververschingsstation ondergebracht worden in het kippenhok van den controleur, wiens vrouw altijd plezier gehad had in de avonturen van het lieve dier en beloofde haar genadebrood te geven tot het einde harer dagen.

Maar de gamellechef bleek tenslotte toch beter op de hoogte van het kippenverstand te wezen dan de hofmeester.

Want toen de vogel door haar baas naar den wal gebracht werd met een sloep en hij haar ouder gewoonten haar gang liet gaan, zette zij zich op het boord, lodderig in het drabbige rivierwater starend. Plotseling kakelde zij luid, vloog op en fladderde weg, maar bracht het geen twintig meter ver en stortte te water bij een drijvende geknobbelde boomstam .....
Ach. die knobbels waren de hoornachtige dekschilden van een paar boewajaoogen (krokodil).
In de sloep zag men even een wijd opengespalkten vervaarlijken muil en weg waren de kip en het monster.
Toen de hofmeester den gamellechef het droeve einde van zijn lieveling meldde, schudde deze begrijpend het hoofd en zei: „Ik zei je toch, dat een ajam nog dommer is dan een kip."

Overal

April 1947

Scheepspraet

Karel Doorman.
De burgerij van Amsterdam heeft het gelukkige initiatief genomen om ter nagedachtenis van Schout-bij-Nacht Doorman een straat-van haar stad naar dezen zeeheld te noemen.
Het was op 30 Januari 1947, dat deze doopplechtigheid van Zeven Provinciënstraat (een zijstraat van den Admiraai de Ruyterweg) in Karel Doormanstraat plaats vond.
De CZM Nederland, Schout-bij-Nacht J. A. Gauw, de burgemeester van Amsterdam en andere autoriteiten waren op dien ochtend aanwezig, alsmede een groot aantal belangstellenden uit de burgerij van de hoofdstad. In een aantal redevoeringen werden de prestaties van Schout-bij-Nacht Karel Doorman gememoreerd en in zijn rede bracht de CZM dank aan den burgemeester voor deze geste.

Hr. Ms. van Speijk.

Op een der vele koude dagen van Februari sopten wij door de modderige sneeuw, welke langs de boorden van het Amsterdamsche IJ lag. Wij waren op weg naar Hr. Ms. „van Speijk". Een felle Noord- ooster deed ons de handen in de zakken steken en alleen het vooruitzicht van een warm vertrek gaf ons moed door te loopen Hr. Ms. „van Speijk" zou naar West-Indië vertrekken.
Aan boord gekomen was een bezige bemanning aan haar arbeid en trof de laatste voorbereidingen. Omdat wij (1) iedereen in den weg stonden en (2) het koud hadden, zochten wij onze rust in de lager gelegen gedeelten van het schip, totdat de CZM Nederland aan boord kwam en een toe- spraak hield tot de bemanning. Hij ver- telde hen van West-Indië en van hun belangrijke taak, die zij daar te doen krijgen.
Het waren warme woorden, die de CZM Nederland tot de verkleumde equipage sprak.
Dan, na de toespraak, hét signaal van den bootsman: Vóór en achter! Het was zoover.
Het uur van vertrekken was daar.
Wij begrepen, dat onze aanwezigheid niet langer op prijs gesteld werd en dies verlieten wij het schip. Adam wilde ons volgen, doch het domme dier, (dat niet wist welk een warmte hij zou missen), werd teruggehaald en veilig vastgehouden.

Drie stooten op de fluit, drie antwoord- stooten van de sleepboot en langzaam werd Hr. Ms. „van Speijk" achterwaarts weggetrokken. Het Wilhelmus werd door de Marinierskapel ingezet. Stil was het op dit moment, roerloos stil. Doch, als een felle reactie daarna, weerklonken groeten en zwaaiden armen. De pittige Defileermarsch was bijna onhoorbaar door het gejoel. Wij liepen langzaam terug in de kou. De omtrekken van het ijs, waar de kanonneerboot had gelegen, als silhouetten achterlatend.
Nog niet bevroren water kabbelde rustig in dit puntig gevormde meer. Nog éénmaal keken wij om naar hen, die de „van Speijk" bemanden. Zij zouden binnen enkele dagen in de warmte zijn, wij zonder kolen.....

Bravo Mijnenopruimers.
Nederland zat krap in zijn kolen. Gebrek aan werkers was hiermede oorzaak van. Er werd Zondags doorgewerkt door de mijnwerkers, ook de spoorwegen en het autovervoer langs den weg werkten zondags door.
Nederland mócht niet in de kou zitten! Studenten en tuinders togen naar Limburg en pakten aan. Maar behalve studenten en tuinders, trokken ook 41 marinemenschen naar Limburg. Van den M.O.D. zetten zich in, mijnen. **Van de mijnen, naar de mijnen!**
Zij hebben, schouder aan schouder met anderen, gevochten tegen een kolennood, gevochten voor warmte in de huisgezinnen, gevochten met enthousiasme. Bravo, mijnenruimers, Bravo !

Man.
In een cantine hoorden wij het volgende gesprek.
Mariniér: „Hoe heet dat boek wat je daar leest?" Matroos: „Waar 20 miljoen vrouwen belang in stellen." Marinier: „Geef es hier en laat me kijke of ze me naam goed spelle."

Windkracht 10.
Het was vol in de Roode Zaal van het Ministerie, vol met officieren èn burgers.
In een kring stonden zij om een echtpaar, geen jong echtpaar, integendeel: de man was 68. Het was de bode van het Ministerie, bode Thiele. Op dien dag herdacht Thiele het feit, dat hij niet minder dan 55 jaren bij de marine werkzaam was. Hij kwam als een 13-jarige jongeling (in 1892) als matroos bij de K.M. In 1892, toen velen onzer nog niet eens op de wereld waren, zooals de chef-staf, Schout-bij-Nacht Jhr. van Holte, opmerkte.
Zeven en twintig jaren heeft Thiele toen als matroos gevaren en daarna, dat was in 1929, als werkman op de werf in Hellevoetssluis gewerkt. In 1925 werd hij bode.
Op zijn borst hingen onderscheidingen, waaraan dien ochtend een nieuwe, een Koninklijke, door den Minister persoonlijk was toegevoegd: Na de woorden van Schout-bij-Nacht van Holte en een gedelegeerde van het personeel, sprak Thiele, terwijl zijn vrouw waardeerend naar hem keek.
Hij hoopte, aldus zeide hij, dat allen zijn voorbeeld zullen volgen en dat de marine groot zou worden, tot heil van het Vaderland.
Zoo zij het Thiele

Tot volgende week...